

זאת ה'תורה

שבת פרשת בא' תשע"ט

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב **יצחק גינזבורג** שליט"א

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ

לשמור על **מורל גבוה**
גם בבור הנחשים

14

שובבי"ם?? המאמר
שיציל את החיים שלך

22

ברכות בחשבון
'כה' ו'זה'

42

המדור אלדיים
גאולת הדיבור

45

נסיון העושר
נקודה מעובדת משיעור

03

עולם הנסיונות
אמונה ובטחון (18)

04

שפלות וגעגועים
מאמר אדה"ז על שובבי"ם

22

מעין גנים
"וימש הש"ך"

31

טעם מצוה
קידוש לבנה

34

הסיפור החסידי
רבי זושא מאניפולי

38

מענות ותשובות
תשובות הרב לשואלים

40

הקדמת המערכת

שבת שלום ומבורך לכל קוראי 'ואביטה' – מדברי תורתו של הרב יצחק גינזבורג שליט"א. והשבוע גליון מלא בעבודה פנימית ונוקבת עד לעומק הנפש. **השבוע בחוברת:**

כמנהגנו בשבועות האחרונים, נפתח עם **נקודה מעובדת** מתוך השיעור המרכזי, העוסקת בנסיון העושר, שעמידה בו משנה כליל את אופי האדם, ומשם נעבור לשיעור עצמו – **עולם הנסיונות** – הממשיך שתי סדרות שיעורים, 'ארץ ישראל במשנת אבות החסידות' (4) ו'אמונה ובטחון' (18). בשיעור נלמד על **עבודת הנסיונות** בחינוך, על נסיונות יוסף הצדיק וההשראה הנשאבת מהם, על היחס בין אמונה ובטחון בעבודת הנסיונות וביורו כח המדמה.

השיעור השני, עוסק בסוגיה יוצאת דופן בדרושי חב"ד – **ימי השובבי"ם** ותיקון הברית. בלימוד המאמר של אדמו"ר הזקן מונחים יסודות עמוקים לתיקון הנפש מתוך הבנת מצבה ומעמדה באופן נגלה לעומת הנקודה הפנימית – רעותא דלבא – שנשארת תמיד בשלימותה ואתה עלינו להתעצם.

במעין גנים נקרא על בירור חכמת מצרים והקשר למכת חשך. ובטעם מצוה על פנימיות מצות קידוש לבנה. לכבוד בעל ההילולא של ב' כסלו – **רבי זושא מאניפולי** – יש לנו **סיפור חסידי** נפלא על כח התורה שלו. ובמענות ותשובות נקרא על תכנון תשפחה, הכנעה-הבדלה-המתקה ותפילה על ציון של צדיק.

במדור **ברכות בחשבון** נלמד [ונחשב] על ההבדל בין נבואה ב'כה' לנבואה ב'זה'. ונחתום עם **המדור לילדים**. והפעם רזי יסיביר לנו למה גאולת מצרים גורמת לנו להתחיל לדבר...

הודעות:

ביום ראשון בשעה 10:00 מניין שחרית בבית הרב
ואחריו שיעור עד לתפילת מנחה (לגברים בלבד).

**שבת שלום ומבורך,
המערכת**

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | **עיצוב:** דעה צלף | **מערכת:** הרב יוסי פלאי, בעז יעקבי ואיתאל גלעדי

נסיון העושר

העושר הוא לא לשקוע בנוחות, אלא לנצל במלואה את העשירות, בגשמיות וברוחניות, בה חנן ה' את האדם.

במובן מסוים, קל יותר לעמוד בנסיון כשהמציאות הקשה 'מכריחה' להתעצם כנגדה – והחלופה היא אבדן, ר"ל – מלסחוט מהנפש עוז ותעצמות כשהכל טוב. ועוד, עמידה בנסיון העוני היא מעין 'פסק זמן' מהחיים הרגילים – עד שתחלוף הצרה. לעומתה, עמידה בנסיון העושר היא שינוי בחיים הרגילים והנוחים עצמם, בתקוה שהעשירות לא תחלוף.

אכן, גם שחר העמידה בנסיון העושר עמוק יותר: הרבי מליובאוויטש, במאמר האחרון שחילק, תאר חסידים שעמדו במסירות נפש בנסיון העוני, ברוסיה הקומוניסטית, אך הדבר לא ניכר בעבודתם כשהגיעו לארצות הרוחה, והסביר שקושי הנסיון מגלה ממד נסי בנפש, ש'מעלים' את חולשות האישיות ונעלם כחלוף הנסיון. לעומתו, חווית כאב הגלות ותחושת ההכרח לפעול במרץ גם בזמנים טובים, מחוללות שינוי נסי-קבוע באישיות לפרטי-פרטיה (כי כל פרט זועק ותובע מהאדם לממשו מעל-ומעבר). כל אגרות ושיחות הרבי – סמל המעבר מאימי השואה והקומוניזם לפעילות ברוחה רבת-אפשרויות – חדורות אירת תביעה לעוד ועוד דריכות, מסירות ופעילות 'נסית' חסרת-מנוח. העמידה בנסיון העושר, הארץ-ישראלי, מייצרת 'יהודי חדש', על-טבעי בכל קומות נפשו, הנמדד בקנה מדה חדש ופלאי ("ב"ב עה, א) – "ואולך אתכם קוממיות".

עמידה בנסיון דורשת בטחון. בעיקרו, כל נסיון הוא נסיון באמונה, כשנדמה שהשגחת ה' מסתלקת (ח"ו), והאדם נדרש להתעצם ולבחור בטוב. בלשון החסידות, בנסיון ה' עושה 'חותם שוקע' הדורש מהאדם להיות 'חותם בולט' (כלומר, ה' מתעלם-מתכנס ומותיר כביכול חלל פנוי המזמין את האדם למלאו). פשט הפסוק "כי מנסה הוי' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את הוי' אלהיכם" משדר את אירת הנסיון הזו – נדמה שה' אינו יודע מה עתיד לקרות, ואין הדבר תלוי אלא באדם המתנסה. ביאור הפסוק בחסידות מתאר את פעולת העמידה בנסיון ותכליתה – הפיכת האמונה, האוורירית והתלותית, לתוקף של דעת, בטחון ואהבת ה' מוחשית ו'ישית'.

קל להבין שהסתר פנים דורש פעולה בעוצמה כנגד הקשיים, אך חז"ל אומרים שנסיון העושר קשה מנסיון העוני. הכיצד? בפשטות, נסיון העושר הוא להנצל מהמחשבה ש"כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" ומנפילה ל"שמנת עבית כשית". לכן, "זכירת ארץ ישראל" (שענינה עבודת ה' בעשירות, "בשמחה ובטוב לבב מרב כל") היא פסוק הבטחון-המתוקן המובהק – "וזכרת את הוי' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל". אם תכלית הנסיון היא תפקוד האדם כ'חותם בולט', בוחר, בטוח ותקיף, הרי שאין זו רק אזהרה לא לשכוח את מקורו האלקי של הכח – לא ליפול ב'הסתר הפנים' של ההצלחה הטבעית, ולזכור שאמנם יש "לך כח לעשות חיל" אך ה' "הוא הנתן" אותו – אלא גם תביעה: ה' נותן לך כח? עשה בו חיל! נסיון

עולם הנסיונות

ארץ ישראל במשנת אבות החסידות (4); אמונה ובטחון (18)

קיצור מהלך השיעור

בשיעור רביעי, ומלא 'עבודה', בסדרת השיעורים אודות "ארץ ישראל במשנת אבות החסידות", מאריך הרב לעסוק בעבודת הנסיונות (נושא שנפתח בקיצור בשיעור הראשון), השייכת לתכונת ה"דעת" של פרצוף ארץ ישראל.

פרק א עוסק ביחס בין נסיונות א"י לנסיונות חו"ל (באופן מהותי, אף שבמציאות יש התכללות ביניהם) – נסיון העושר, בו נדרשים לא לשכוח את ה' בעת טובה, ונסיון העוני, בו נדרשים להתאמץ מול מציאות קשה.

פרקים ב-ג עוסקים בדמותו של יוסף הצדיק כאב-טיפוס של הכח לעמוד בנסיון ובארבעת הנסיונות (כנגד אותיות שם הוי' ב"ה) בהם עמד בפרשת וישב – נסיון שליחות אביו אל אחיו-שוואיו; נסיון השהות בבור הנחשים והעקרבים; נסיון אשת פוטיפר; ונסיון הישיבה בבור הכלא במצרים. דגש רחב מושם על נושא היחס להורים – שהם המעמידים את הבנים בנסיון, וגם נותנים להם את הכח לעמוד בו.

שיעור זה הוא גם המשך לסדרת שיעורי אמונה ובטחון, אף שהרב לא המשיך בו בלימוד המאמר עצמו, והדבר מתבטא בהסבר שכח העמידה בנסיון (של יוסף ומשיח בן יוסף) שייך לתכונת הבטחון בעוד כח התשובה והתיקון אחרי אי-עמידה בנסיון (של דוד ומשיח בן דוד) שייך למדת האמונה.

פרק ד מקנח בבירור כח המדמה (השייך ל"בינה" של פרצוף ארץ ישראל), תוך הסבר שתכונת ארץ ישראל היא בהירות, בעוד תכונת חו"ל – הנכללת בשם בבל – היא בלבול. על פי תורות הבעש"ט מודגש כי כדי שהעבודה בארץ ישראל תהיה כדבעי יש להקפיד על שפלות ובטול בתכלית (מכח העמידה בנסיון הארץ, שלא לומר "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" ולא ליפול ב"שמנת עבית כשית"). גם כאן חוזרים האמונה והבטחון, כתכונות הצלם והדמות בהם נברא האדם.

נזכיר שאפשר לבקש ולקבל את סדרות השיעורים – על אמונה ובטחון ועל ארץ ישראל – במייל itiel@pnimi.org.il

א. נסיון העוני ונסיון העושר אמונה ובטחון בארץ ישראל

אנחנו ממשיכים את י"ט כסלו. לכן, בצורה חריגה, במקום ללמוד מתוך הספר נמשיך את נושאי השיעורים של י"ט כסלו. עד כה היו שלשה שיעורים – כולם בנושא אחד: ארץ ישראל במשנת אבות החסידות.

אבות החסידות הם הבעש"ט, הרב המגיד ואדמו"ר הזקן, וממילא הם כוללים גם את כל החסידות, הכל תולדות האבות. היות שהנושא הקבוע שלנו הוא אמונה ובטחון גם נקשר את העניינים לאמונה ובטחון. ברור שאמונה ובטחון הם מעיקרי עניני ארץ ישראל. אחד הפסוקים החשובים בתנ"ך שמקשר

מה יכול להיות נסיון של ארץ ישראל? כאן בארץ אמור להיות טוב, גם בגשמיות וגם ברוחניות, "איש תחת גפנו ותחת תאנתו"¹ – לשם כך קבלנו את הארץ, לכבוש ולרשת אותה, שכל אחד יקבל נחלה בארץ, ושיהיה טוב גם בגשמיות וגם ברוחניות. היום מדברים על 'איכות חיים'. על פי פשט, "אם בחקתי תלכו וגו'"² – כשעושים את רצון ה', כאן הכי טוב. במצב כזה יכולים להיות גם נסיונות? שוב, ה' רוצה שנעבור נסיונות בחיים, בשביל לרעות את האמונה שלנו – לפרנס, לחזק ולהזין את האמונה, שהאמונה תהיה כל כך מוחשית, כאילו רואים³. במקום "ורעה אמונה" יהפוך ל'וראה אמונה', כמו "ראה אנכי נתן לפניכם"⁴, לראות ממש בצורה מוחשית את מה שאנחנו מאמינים בו – מאמינים בה', בהשגחה פרטית, במלכות בית דוד (שהבעש"ט אומר⁵ שהיא עצמה אמונה בהשגחה פרטית).

בשביל להפוך את האמונה לדעת – לדעת את ה' בעולם באופן מוחשי, ובכך להפוך את העולם הזה לדירה לו יתברך בתחתונים – צריך שאדם יעבור נסיון. מהו נסיון? מצב בו על האדם לגלות פתאום בנפשו כחות-על שלא היו לו קודם בגלוי – לגלות מהלא-מודע שלו כחות, לעמוד במצב קשה, כחות שלא הכיר שקיימים בעצמו. זהו "נס להתנוסס"⁶ – נסיון לשון נס, לשון התרוממות. בנסיון אדם צריך לגלות את הכחות העל-טבעיים שטמונים בו. יש את הטבע שלי, מה שאני זורם וחי בצורה

בין אמונה ובטחון וארץ ישראל הוא בתחלת פרק לז בתהלים: "בטח בהוי' [מתחיל מבטחון] ועשה טוב [סימן שמתוך בטחון עושים, כמו שמסבירים תמיד שהבטחון הוא כח בנפש לזום עשייה טובה]. שכן ארץ [ישראל] ורעה אמונה"⁷. כאן בארץ מתקיים "ורעה אמונה", כמו שמשוה רבינו – וגם מלך המשיח – נקרא "רעיא מהימנא", שרועה ומפרנס את האמונה⁸. על ידי שהוא מזין-מפרנס את האמונה בהתבוננות אלקית הוא גם הופך אותה לדעת, "דעה את הוי'".

הפיכת האמונה לדעת על ידי נסיון

כמו שנסביר עכשיו בעומק, המעבר בין אמונה לדעת גם קשור לעבודת הנסיונות של היהודים שחיים כאן בארץ. יש כמובן נסיונות בכל מקום ומקום בעולם. כתוב בספר התניא⁹ – של בעל הגאולה של י"ט כסלו – שאנחנו בעולם הזה בשביל לעבור נסיונות, לשם כך ה' ברא אותנו. יש נסיונות של חוץ לארץ, של גלות, ויש נסיונות של ארץ ישראל – נסיונות של גאולה.

נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה. שעור לבנות יעלת חן. כא כסלו ע"ט – כפ"ח.

א תהלים לז, ב.

ב ראה תניא פמ"ב (ומבואר במקומות רבים).

ג ישעיה יא, ט. וראה גם בשיעור אור לחי" כסלו (פורסם ב"אוביטה" שמות) ש"ורעה אמונה" פועל 'ודעה אמונה'. כפי שיתבאר לקמן, על ידי רעיית האמונה והפיכתה לדעת זוכים לראיה מוחשית באמונה (ראה תניא פכ"ט) – 'וראה אמונה'. ה'דעה' היא ממוצע בין ה'רעה' ל'ראה', כאשר 'רעה' משרש בינה (אמא, רעיה); 'דעה' מדעת, כפשט; ו'ראה' חכמה (ראיה) – צירוף הוי' (דוד) "הוי כל צמא לכו למים", העולה **חשמל**, כנודע), צירוף הגבורה (בחינת יצחק, לו נאמר "גור בארץ").

וכמה רמזים: **ורעה ודעה וראה** עולה ב"פ טוב ברבוע. **ורעה אמונה ודעה אמונה וראה אמונה** עולה 884, **לד** פעמים הוי', **בן** פעמים טוב, **חיים** פעמים אחד. ה-**חיים** מתחלק כאן בסוד **לולב** (זו כוונה לברכת "על נטילת לולב" בארץ ישראל) – **ורעה אמונה ודעה** עולה **לו** פעמים אחד (**חי** פעמים הוי') ו-**אמונה וראה אמונה** עולה **לב** פעמים אחד (**טז** פעמים הוי').

ד ראה תניא אגה"ק יא (וראה גם במ"מ לקמן הערה י).

ה מיכה ד, ז.

ו ויקרא כ, ג.

ז ראה תניא פכ"ט.

ח דברים יא, כו.

ט כש"ט (קה"ת) מוא.

י לקו"ת ראה ד"ה "אחרי ה"א תלכו" (ובפרט שם יט, ג) דרך מצותך ד"ה "אחרי ה"א תלכו" (קפה, ב).

יא תהלים ס, ו.

מפורש – "וישמן יִשְׁרוֹן ויבעט שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו וינבל צור יִשְׁעוֹתוֹ"¹, פסוק שאומר משה רבינו בשירת האזינו². יש עוד פסוק – "ורם לבבך ושכחת"³. כשהכל טוב בגשמיות, "ורם לבבך", אדם מרגיש טוב, 'עלא כִּיפֵק' כמו שאומרים, ואז הוא שוכח את ה'.

באמת כתוב⁴ שהנקודה הזו היא "זכרון ארץ ישראל", כי זהו הנסיון של ארץ ישראל. יש הרבה זכירות – כל בקר אומרים שש זכירות, אבל יש מקום שכתובות עשר זכירות, ואחת מהן "וזכרת את הוי' אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל"⁵, והיא נקראת "זכירת ארץ ישראל", דווקא בארץ צריך לזכור שההצלחה שלנו באה מה'.

בכל אופן, יתכן יהודי עשיר בחוץ לארץ ויתכן יהודי עני בחוץ לארץ. כאשר החסידים הראשונים, בראשות רבי מנחם מענדל מויטבסק, הגיעו לארץ, קודם היו בצפת ואז

טז דברים לב, טו.

יד התורה משתמשת כאן דוקא בשם "ישרון" (בכל התנ"ך השם ישרון מופיע רק ארבע פעמים וזו הפעם הראשונה – "הכל הולך אחר הפתיחה"), ולא ישראל או יעקב. ישראל-ישרון-יעקב הם בסוד קוצא-גזעא-שבילא (זהר ח"ג רג, ב; אור תורה ס). ישרון הוא הגזעא, הבינה של החכמה, שתופסת את הברק, את נביעת האין סוף – שם אפשר להיות שמן. שמן הוא פנימיות החכמה, שענינה בטול, אם כן איך אפשר להשמיץ? מפני שבגזעא מאיר התענוג שבהברקת החכמה, הקוצא, ומהתענוג אפשר להשמיץ (כמו שמספרים, בקדושה, על רבי נחום מטשערנבול זצ"ל שהשמיץ, בגשמיות, מתענוג ענית "אמן יהא שמיה רבא"). בגזעא יכול להיות "וישמן ישרון" (וישמן-ישרון – אותן אותיות על ידי חילוף מ"ר באח"ס בט"ע, והוא חילוף בספירת היסוד של אח"ס בט"ע, אותיות ומ"ר, השייך לסוד השמן, "[ששה חדשים] בשמן המר"). חשש ההשמנה שייך גם לחנוכה – חג השמן. בחנוכה, לאחר הנס ועלית בית חשמונאי למלכות, התקיים "וישמן ישרון" – חז"ל מסתייגים מגבורת בית חשמונאי (ומתפיסת המלכות על ידי שבט הכהונה, שלא כדון), כי היא התדרדרה במשך הדורות, עד שבקושי רוצים להזכירה. והנה, **ישרון = משיח בן יוסף**, שנמצא בסכנת מיתה ועלינו להתפלל כל יום שיחיה (יתענג בקדושה) ולא ימות, כיועד מהאריז"ל (שרמז על עצמו שהנו משיח בן יוסף), וד"ל.

יח שם ח, יד.

יט 'עשר קדושות' בסוף הספר קדושת לוי.

כ דברים ח, יח.

טבעית, אבל יש לי גם כחות על-טבעיים – יש לי נס בפנים. ה' נתן את הארץ דווקא כדי שנגיע כל אחד לנס שלו, "נס להתנוסס", ולכך מגיעים דווקא על ידי עמידה בנסיון.

נסיון העוני ונסיון העושר

השאלה היא מה הנסיון במצב טוב, כפי שצריך להיות בארץ. אם לאדם לא טוב, מילא, מובן שצריך להתחזק – לא ליפול ברוח, להחזיק במצב הרוח (כפי שנדבר עוד בהמשך) – אבל אם הכל טוב, מה הנסיון? יש פסוק במשלי "רָאשׁ וְעֶשֶׂר אֶל תִּתֵּן לִי [הטריפני לחם חֵקִי]"¹. מבקשים מה' – אל תתן לי את נסיון העניות וגם לא את נסיון העשירות. חז"ל² שואלים איזה נסיון יותר קשה – להיות עני, עם כל הקושי, או להיות עשיר. הפשט הוא בגשמיות, אך כנראה נכון גם ברוחניות – "אין עני אלא בדעת ואין עשיר אלא בדעת"³. יש דעת כזו – לא ידיעת ה' ממש – בה כתוב "יוסף דעת יוסף מכאוב"⁴. שוב, יש נסיון של עניות ויש נסיון של עשירות, והפסוק אומר "רָאשׁ וְעֶשֶׂר אֶל תִּתֵּן לִי", ושואלים במה מביניהם יותר קשה לעמוד. חז"ל⁵ עונים שיותר קשה נסיון העשירות.

נסיון העוני בחו"ל ונסיון העושר בארץ ישראל

איפה נסיון העשירות? מתי הוא? דווקא כאשר הכל טוב, זהו נסיון של ארץ ישראל – יש לנו את הארץ, כאילו הכל בסדר. צריך להעמיק בענין:

איפה רואים בתורה שמצב בו הכל טוב יכול דווקא להפיל את האדם ברוחניות? פסוק

יב משלי ל, ח.

יג ויקרא רבה כב, ו; פסיקתא רבתי פרשה כד.

יד ראה נדרים מא, א.

טו קהלת א, יח.

התנ"ך, ראש לשון התחלה הוא תמיד ב-א, אבל כאן פעם אחת בלי א – "מְרִשִּׁית".

כמובן, חסרון ה-א כאן נוגע לכל מיני תופעות, כמו הגימטריא של כל הפסוק, שאולי נעשה. אבל קודם כל יש את הפשט: למה ה' הוציא כאן את ה-א מהראש, מראש השנה? חז"ל דורשים – דרוש מפורסם – "כל שנה שהיא רשה בתחלתה מתעשרת בסופה"³³. דורשים את הפסוק של ארץ ישראל ראש מלשון רש. יוצא משהו טוב, שאם רוצים שהשנה תתעשר בסוף (בעקב, על דרך "בשמרם עקב רב"³⁴) – שיהיה בסוף טוב – צריך להיות בהתחלה רש.

מדמים זאת לצורת השופר, בו תוקעים בראש השנה. על השופר כתוב "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה"³⁵, כי יש לו צד צר וצד רחב. תוקעים דווקא בצד הצר, ואז הקול יוצא ומתרחב. אי אפשר לתקוע מהצד הרחב – תוקעים מן המצר אל המרחב. זהו סימן לכל השנה, שמתחילה מהמצר – כאן התקיעה היינו הנחישות לעבוד את ה', קבלת עול מלכות שמים – ומתוך הצר אני תוקע את עצמי (תקיעה היא גם התקשרות חזקה) ברצון ה', "רחמנא אמר תקעו"³⁶. אך ורק אם אני תוקע עצמי מתוך 'צר' בהמשך הכל יתרחב מאד, עד שמגיעים למה שנקרא בחסידות³⁷ "המרחב העצמי", מרחב אין סוף. זהו סימן לכל השנה.

להתחיל מחסרון

נסביר בצורה יותר פנימית: התחלת כל

בטבריה – היה להם מאד קשה, ממש פיקוח נפש של עוני, גוועו מרעב. לכאורה לא מתאים לארץ, כמו שאמרנו – זהו סימן שגם בארץ יכול להיות עוני. אז צריך לעשות התכלות, שיש ארבע אפשרויות: עוני כאן בארץ – נעבעך, אף אחד לא צריך להיות עני, אבל אם יש כאן עני – זהו נסיון של חז"ל בארץ. עשירות בחז"ל – זהו נסיון של ארץ ישראל בחז"ל. כמו בכל שני דברים הפוכים יש התכלות – יש חז"ל שבחו"ל, א"י שבחו"ל, חז"ל שבא"י, א"י שבא"י³⁸. בכל אופן, על נסיונות ארץ ישראל (ארץ ישראל שבארץ ישראל) מבקשים "ועשר אל תתן ל", נסיון העושר שקשה מנסיון העוני.

"רשה בתחלתה – מתעשרת בסופה"

אם הגענו לפסוק הזה נתבונן בו: הכי מענין בפסוק הוא תואר העוני – "רָאשׁ". מה השרש? רש – רשות היא כמו דלות. להיות דל ורש היינו להיות עני. בכל אופן, המלה כאן היא "רָאשׁ". צירוף האותיות רָאשׁ בניקוד זה, מופיע בתוך המלה הראשונה בתורה – "בְּרִאשִׁית" – זהו השרש, רק ששם מפרשים לשון רָאשׁ, ולא לשון עוני.

איפה יש עוד פסוק שהפשט הוא כמו רָאשׁ, אבל דורשים לשון רָאשׁ, עוני, כי כתוב חסר? אולי הפסוק הכי חשוב של ארץ ישראל, הפסוק לפני הפרשה השניה של קריאת שמע בפרשת עקב (הפרשה שלפי שמה, עקב, היא ההיפך מהראש) – "ארץ אשר הוי' אלהיך דרש אותה תמיד עיני הוי' אלהיך בה מְרִשִּׁית השנה ועד אחרית שנה"³⁹. בכל התורה, בכל

כא נסיון העשירות, שהכל טוב, שייך למבואר במאמר האחרון שהרבי חילק (ד"ה "זאתה תצוה" תשמ"א), על חסידים שברוסיה היתה להם מסירות נפש ובאמריקה היא נעלמה. העושר שבאמריקה הוא ארץ ישראל שבחו"ל. הדרך היחידה לעמוד בנסיון העושר היא בטול אמתי, המוחה כל רושם של "וישמן ישרון".

כב דברים יא, יב.

כג ר"ה טז, ב.

כד תהלים יט, יב (וראה רש"י, רד"ק ומצודות עה"פ).

כה תהלים קיח, ה.

כו ר"ה טז, א.

כז המשך תער"ב פרק רכב (מובא במלכות ישראל ח"ב עמ' קטו הערה נט).

בעברית, בתנ"ך, הרבה פעמים "אחרית" מובנה שכן טוב.^ל 'שתיה לך אחרית' הכוונה שיהיה לך טוב – בסוף יהיה לך טוב (היינו "עקב רב" כנ"ל). כתוב ש"צדיקים [כל צדיק צריך להיות כך] תחלתן יסורין ואחריתן שלווה"^מ, מתחיל ביסורים ונגמר טוב, כמו השופר, כמו השנה החדשה, כמו האור שמאיר. כל הענין קשור בעצם לארץ ישראל, עליה נאמר "ארץ אשר וגו'" – צריך להתחיל רש ואז מגיעים לאחרית, שהיא רחבה, שכן טוב, הכל טוב, הכי טוב.

ב. יוסף הצדיק – בעל הנסיונות

יהודים מאמינים – מכח נסיונות אברהם
בעל הגאולה אמר שצריך "לחיות עם הזמן", פרשת השבוע, ואנחנו בפרשת וישב. "ט כסלו, חג הגאולה של אדמו"ר הזקן, תמיד חל בסמיכות ובקשר לפרשת וישב. מה המיוחד בפרשה? איך תוכנה מתקשר למה שדברנו עכשיו? ידוע שאברהם אבינו, היהודי הראשון, זכה להיות יהודי – שאנו יהודים כילדיו – על ידי שעמד בעשרה נסיונות. הוא לקח את האמונה שלו והפך אותה לדעת, להכרה, וכל כך קבע אותה במהות שלו – היום אומרים 'בגנים שלו' – עד שהאמונה נעשתה חלק מהותי גם מהגוף שלו והוא זכה להוריש אותה מדור לדור.

אנו, בני ישראל, "מאמינים בני מאמינים" בזכותו. באיזו זכות? בזכות עשרת הנסיונות בהם עמד. אם כן, אפשר לחשוב, ובאמת נכון, שאברהם הוא הכי מנוסה. כתוב ש"אוריא דארץ ישראל מחכים"^נ, צריך להיות חכמים

דבר, כולל בריאת העולם, היא שה' עושה לעצמו 'חור בראש' – חוסר. הרבה פעמים שואלים – גם בחסידות, כמו בתחלת המשך ס"ו – למה ה' רצה לברוא את העולם? אם יש רצון סימן שיש חסרון, והרי ה' לא חסר כלום, אז איך הוא רוצה משהו? הווארט הוא שהרצון גופא, שמבטא חסרון (כמו "ראש [ועשר]), הוא עצמו ה"ראש" של "בראשית" – הוא עושה את עצמו עני מרשית השנה כדי להגיע לאחרית. זהו הראש של כל תהליך, וכך צריך להיות גם הראש של כל אדם. צריך לדעת שהראש של כל דבר הוא בעצם חור, חסרון, בראש^{נב}.

דרך אגב, י"ט כסלו גם נקרא ראש השנה – ראש השנה לחסידות. כל כוונות ראש השנה שייכות לי"ט כסלו. באגרת הקדש בתניא^{נד}, אדמו"ר הזקן מביא שזהו גם סימן לאור של כל השנה – בערב ראש השנה האור של השנה הקודמת מסתלק ואין גילוי אור חדש עד תקיעת שופר. יש איהו מצב של חלל, של חוסר, וכאשר אני תוקע בשופר – בצד הצר – מתגלה אור חדש של השנה החדשה. שוב, נוגע גם לנו בי"ט כסלו. האור הזה הולך ומתרחב עד סוף השנה. אבל הפעולה הראשונה היא כמו תקיעת בשופר, "מן המצר אל המרחב", מראש לעשר.

כח כפי שמוסבר במ"א, אחד מסודות החשמל הוא ראשי התבות חסר-שלם-מלא (ראה שיעור כ"ג טבת ע"א פ"ג ולקמן בשיעור פרשת וישב ש"ז). חוסר יכול להיות בכלי או באור – אם הכלי חסר הוא פגום, אבל גם כלי שלם בלי אור הוא חסר. חוסר יכול להיות בעצם מציאות הכלי, שאינו כלי לקבל, או שהוא חסר מילוי. בעוד שהמושג 'חסר' מתייחס גם לכלי וגם לאור, 'שלם' הוא ביחס לכלי ו'מלא' הוא ביחס לאור. בלשון המשנה (סוף מסכת עוקצים, סיום ששה סדרי משנה) הכלי נקרא "שלום" והאור נקרא "ברכה": "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום" (זהו נושא תחלת ספרנו על ברכת כהנים, שעדיין לא זכה לראות אור – "ברכך... שלום"). יש חסרון בכלי שלא בשל, וכשהכלי בשל הוא עדיין ריק וצריך למלא אותו.

כט אגרת יד.

ל ראה ירמיה כט, יא; משלי כג, יח; כד, יד; כד, כ.

לא בראשית רבה סו, ד.

לב ב"ב קנח, ב.

הוא מיד "אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה", מתחיל לדבר על יוסף, ובעצם בכל הפרשה יוסף 'תופס את הבמה', עד סוף חומש בראשית. המעבר מיעקב ליוסף הוא בדיוק כמו שכתוב בפסוק – "אלה תלדות יעקב יוסף", עכשיו מתחילים להדגיש כל מה שעבר על יוסף הצדיק. באיזה גיל? לא שבעים (לפי חז"ל, ברית בין הבתרים היתה כשאברהם אבינו היה בגיל שבעים) או שבעים וחמש. אצל יוסף, שבמדה מסוימת יש לו נסיונות יותר קשים מלאברהם אבינו, כל הנסיונות הם בגיל 17 – כלומר, בגיל ההתבגרות. זהו משוה אחר לגמרי.

אברהם מתנסה מגיל שבעים וחמש והלאה, ונסיונו הגדול הוא בגיל 137 – שכולנו נגיע אליו בשמחה ובטוב לבב – גיל העקדה. יצחק אכן היה בן 37, ניחא, אבל אברהם – שהנסיון נקרא על שמו, הנסיון האחרון שלו – היה בן 137. הוא עמד בנסיון. אנחנו אוכלים את ה"אחרית" שלו עד היום – אוכלים את שכן נסיון העקדה עד עצם היום הזה. אבל שוב, יוסף הוא סיפור אחר לגמרי – יוסף הוא נער, "הוא נער"¹⁷. יש לו נסיונות קשים ביותר בגיל 17, נסיונות של נער.

כל הנסיונות שלו מסופרים כאן, בפרשת וישב. למה? איזה מספר פרשה "וישב" בתורה מבראשית? הפרשה התשיעית. כתוב שהתשיעי הוא ספירת יסוד, הברית. עיקר הנסיון שלו בהמשך הפרשה – ב'ששי', שנקרא מחר – הוא נסיון אשת פוטיפר, והוא עומד בו. הוא עומד בנסיון בזכות שרואה את דמות דיוקנו של אביו¹⁷, ששומר עליו מרחוק ונותן לו כח לעמוד בנסיון הכי קשה. זהו נסיון מסוג אחר – נסיון של נער בן 17, ולא של

בארץ ישראל, אבל כדי שהאוויר יחכים אותו צריך גם נסיון שהרי "אין חכם כבעל הנסיון"¹⁷ ("אין חכם כבעל הנסיון" = **תבל** – "זה ארץ ישראל שהיא תבלו של עולם"¹⁷), והתיבול הוא על ידי העמידה בנסיונות). הראשון שהגיע לכאן, לארץ ישראל, בשליחות ה', הוא אברהם אבינו. גם "לך לך" הוא אחד הנסיונות שלו.

נסיונות יוסף – בגיל ההתבגרות

יש נסיון של אברהם שלא כתוב בתורה – שהוא שבר את פסלי אביו, השליכו אותו לאור כשדים, לכבשן האש, והוא יצא חי. מחלוקת בין המפרשים אם מונים אותו בין עשרת הנסיונות, כי לא כתוב בפירוש בתורה. לפי פשט התורה, הנסיון הראשון שלו בגיל 75 – הוא בעצם אדם מבוגר. אבל יש אחד שאפשר לומר שבמדה מסוימת הוא בעל הנסיון, בעל הנסיונות, אפילו יותר מאברהם אבינו. מי זה יכול להיות? מי שקוראים עליו בפרשת השבוע.

מהי פרשת וישב? עד וישלח עיקר הנושא היה יעקב אבינו. כל חומש בראשית ("ספר הישר", סיפורי הישרים, האבות) הוא אודות האבות. הולך לפי הסדר – אברהם, יצחק ויעקב. מה קורה ב"וישב"? הפסוק הראשון הוא עדיין יעקב אבינו, "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען"¹⁷, אבל הפסוק הבא

לג עקידת יצחק שער יד.

לד תנדב"א פ"ב. "תבל – זה ארץ ישראל שהיא תבלו של עולם" = 7 פעמים משיח. ובאוצר המדרשים (ועד"ז ביל"ש): "... וראש עפרות תבל זו ארץ ישראל שנקראת ארצו של הקב"ה שנאמר משחקת בתבל ארצו ולמה נקרא שמה תבל שהיא מתובלת בכל דבר שבכל הארצות יש בזו מה שאין בזו אבל א"י אינה חסרה כלום שנאמר לא תחסר כל בה ד"א למה נקרא שמה תבל על שם תבלין שבתוכה ואיזה תבלין שבתוכה זו תורה שנאמר הנחמדים מזהב ומפז רב וגו'". והנה, **תבל** = **קדם קדם קדם** (הערך הממוצע של כל אות) = **עדן נהר גן** (ר"ת **ענג**), "גן בעדן מקדם", שרש ארץ ישראל.

לה בראשית לז, א.

לו שם שם, ב.

לז סוטה לו, ב.

הן נצחיות. כך יעקב הוליד את כל השבטים מכח יוסף.

אמרנו שליוסף אפשר לקרוא גם בעל הנסיונות, וכולם מרוכזים בפרשת וישב. בדיוק כמו "אלה תלדות יעקב [מכח] יוסף [שטרם נולד]", אפשר לומר על אברהם אבינו, שהוא לכאורה בעל הנסיונות, אותו ה' נסה אותו בעשרה נסיונות, שהכח הנפשי שלו לעמוד בנסיונות, כולל העקדה, הוא כח נשמת יוסף – יוסף היה גם אצל אברהם אבינו ונתן לו את הכח לעמוד בנסיון.

כתוב דבר דומה על הקשר בין אברהם ליעקב – על הפסוק "יעקב אשר פדה את אברהם"⁷⁶ דורשים חז"ל שה' פדה את אברהם מכבשן האש כי זכר שעתיד לצאת ממנו יעקב⁷⁷. קצת אחר, אבל דומה – איך יעקב פדה את אברהם? ה' ראה את יעקב, ו-יב השבטים שעתיד להעמיד, ובזכות הנכד שעתיד לצאת מאברהם הציל אותו באופן נסי מכבשן האש. אם כן, רואים שהדורות הבאים משפיעים על הדורות הקודמים. כלומר, כל מה שקורה אתך יכול להיות בזכות מה שיעשו הנינים שלך. לכן צריך להתכונן להרבה ילדים, נכדים ונינים, ולתת להם את החינוך הכי טוב, כדי שנוכח בזכותם. בכל אופן, כמו שיעקב הוליד את כל ילדיו דרך צינור יוסף, אברהם עמד בנסיונות גם מכח יוסף, כי יוסף הוא הכח לעמוד בנסיון. כח העמידה בנסיון קשור גם למשיח בן יוסף.

יוסף ודוד (ותרין משיחין) – אמונה ובטחון

מהו הכח לעמוד בנסיון? בטחון. עכשיו נגיע לנושא הקבוע שלנו, אמונה ובטחון. אם

יהודי בן 137 או 75. אבל עוד לפני כן היו לו נסיונות, הכל מרוכז אצלו בגיל 17, "והוא נער" – הכל בנערות שלו.

בעל הנסיונות (גם בנסיונות אברהם) – יוסף הצדיק

יוסף נקרא בפרשה "בעל החלומות" – הוא גם חולם חלומות (בעטיים שונאים אותו אחיו) וגם פותר חלומות, אין מישהו כמוהו (עד שנגיע לדניאל בסוף התנ"ך, שאף הוא פותר את חלומות המלך בהשראת יוסף) – ובאותה מדה אפשר לקרוא לו גם 'בעל הנסיונות', הנסיונות של נער. יש קשר בין חלומות ונסיונות – כנראה שכדי בשביל הכח לעמוד בנסיונות יוסף צריך להיות בעל חלומות. חלומות שייכים לחדש כסלו, כידוע. על אברהם קראנו לא בחדש כסלו אלא בחדש חשוון, בהתחלה, אבל כעת הדגש עובר מיעקב ליוסף הצדיק, כנ"ל. על הפסוק "אלה תלדות יעקב יוסף" כתוב בחסידות⁷⁸, לפי הזהר⁷⁹, שכל תולדות יעקב באו מכח יוסף. כלומר, יעקב אבינו הוליד את כל ילדיו – כל יב השבטים ודינה בתו – מכח יוסף, דרך הצינור של נשמת יוסף, כי יוסף הוא כח ההולדה. חוץ מיוסף עצמו ובנימין, אחיו מאמו, את כל ילדיו הוליד יעקב עוד לפני שיוסף נולד – הוא לא היה בעולם כשכל השבטים הראשונים נולדו, אבל הוא היה בשמים. כמו שדורשים⁸⁰ "ואלה תולדות השמים והארץ בהבראם"⁸¹, אותיות 'באברהם'. שרש נשמת אברהם הוא שרש "עולם חסד יבנה"⁸² – ה' ברא את העולם מכח אברהם, לפני שנוולד בעולם הזה, כי הנשמות

לח תורת חיים ויחי רמו, א; באוה"ז ויחי כט, ד ועוד.
 לט זהר ח"א פה, א; קפא, א. ראה גם בראשית רבה פד, ה.
 מ בראשית רבה יב, ט; פסיקתא דרב כהנא נספחים אות א.
 מא בראשית ב, ד.
 מב תהלים פט, ג.

מג ישעיה כט, כב.
 מד בראשית רבה סג, ב.

סימן שהבטחון שייך לעצם הנשמה שלו. זהו גופא הסימן שנשמת יוסף היא הכח של כולנו לעמוד בנסיון (כתוב בחסידות³²) שכל נסיון הוא נסיון באמונה, כאשר הכח לעמוד בנסיון בא מכח הבטחון).

מהו הדוד שבתוכנו? שאם חלילה נופלים – וגם צדיק נופל, "שבע יפול צדיק וקם"³³ – אפשר לקום, אפשר לעשות תשובה (וכמו שאמר רבי נחמן, "אם אתה מאמין שאפשר לקלקל תאמין שאפשר לתקן"³⁴), התיקון בא מכח האמונה שאפשר לתקן, שה' מרחם עלי ונותן לי אפשרות לשוב אליו ובכך לתקן את מה שקלקלתי), ו"במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם"³⁵, ובסוף אותו בעל תשובה הוא משיח בן דוד. בכל אופן, זהו אחד היסודות הכי חשובים שנבין מהי אמונה ומהו בטחון.

ג. ארבעת נסיונות יוסף

נחזור למה שאמרנו, שעוד לפני אשת פוטיפר היו ליוסף נסיונות. מתחלת הפרשה יש לו נסיונות, אחד אחרי השני, לא כמו אברהם אבינו, אלא יריות – עוד אחת ועוד אחת, זו אחר זו. אפשר לזהות ארבעה נסיונות בהם עומד יוסף בפרשתנו:

הנסיון הראשון – מסירות נפש על כבוד אב

הנסיון הראשון: יוסף יודע שאחיו שונאים אותו, בגלל חלומותיו. אם שונאים אותו יכול להיות קצת מסוכן – מאד מסוכן, כמו שהוכיח הנסיון – שילך לבד למקום אחיו. והנה, אביו

יוסף ומשיח בן יוסף הם הכח לעמוד בנסיון, שהוא כח הבטחון בנפש, מהי האמונה? כנראה היא קשורה למשיח בן דוד. לכאורה, משיח בן דוד עוד יותר שייך לנסיון ממשיח בן יוסף. אבל דוד המלך עמד בנסיון? בדיוק ההיפך – הוא נפל בנסיון. כתוב³⁶ שדוד המלך בקש מה' "בחנני הוי' ונסני"³⁷ – שגם יהיה כמו אברהם, יצחק, יעקב ויוסף – וה' הסכים: 'אתה רוצה נסיון? ניתן לך נסיון'. ה' ניסה אותו עם בת שבע, והוא לא עמד בנסיון. יוסף עמד בנסיון עם אשת פוטיפר ודוד המלך לא עמד בנסיון. אבל מה? הוא עשה תשובה. הוא גם סבל הרבה צער בגלל מה שעשה. כתוב שדוד "לא היה ראוי לאותו חטא, אלא כדי להורות תשובה ליחיד"³⁸ – התשובה שלו לא באה מתוך בטחון אלא מתוך אמונה.

אז הנה, יש לנו עוד כלל גדול לגבי אמונה ובטחון – הם בעצם היחס בין משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. איך יודעים שבטחון הוא יוסף? כתוב "אשרי הגבר אשר שם הוי' מבטחו ולא פנה אל הרבים ושטי כזב"³⁹, ודורשים חז"ל⁴⁰ על יוסף הצדיק. יוסף הצדיק נקרא "הגבר אשר שם הוי' מבטחו" – הוא לא השלים מאה אחוז, אך בכל אופן דורשים זאת עליו. בסוף הפרשה שלנו הוא מבקש משר המשקים שיזכיר אותו לפרעה, ולכן היה צריך לשבת בבית הסהר עוד שנתיים. בכל אופן, העבודה שלו, התיקון שלו, הם "אשרי הגבר אשר שם הוי' מבטחו". כתוב⁴¹ שמיוסף דורשים בטחון נסי – אמרנו שנסיון לשון נס – יותר מהאבות.

מה סנהדרין קז, א.

מו תהלים כו, ב.

מז ראה ע"ז ד, ב-ה, א.

מח תהלים מ, ה.

מט בראשית רבה פט, ג (מובא ברש"י סוף פרשת וישב).

נ רמ"ח אותיות אות קד (נלמד בשבת מטו"מ ע"ז). ראה באורך שיעור אמונה ובטחון 14 פ"ב.

נא פרי הארץ וארא. הובא בשם רמ"מ מויטבסק בד"ה "אחרי הוי' אלהיכם תלכו" בסוף דרך מצותיך (קפו, ב).

נב משלי כד, טו.

נג לקומ"ת קיב.

נד ברכות לד, ב.

רבינו לומדים⁹ שהמלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, והיינו שהתלמיד המובהק של רבי מובהק נחשב כבנו ממש, ועוד יותר מבנו הביולוגי).

הבאנו דוגמה מאלישע הנביא, התלמיד המובהק של אליהו הנביא. כאשר אליהו עולה בסערת אש השמימה אלישע מבקש "פי שנים ברוחך אלי"¹⁰, ואליהו אומר לו "אם תראה אתי לקח מעמך"¹¹ יהיה לך, ואם לא אז לא. כשאלישע רואה אותו עולה בסערת אש השמימה הוא צועק לו "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו"¹² – זו הצעקה כשהוא רואה את הרבי שלו עולה לשמים. מכאן לומדים חז"ל שרבי אמתו הוא אבא.

כתוב "ושנתנת לבניך"¹³, "אלו התלמידים"¹⁴, ומכאן שכל תלמיד צריך להיות בן, ועוד יותר מבן ביולוגי, וכך גם הרבי צריך להיות אבא, ועוד יותר מאבא ביולוגי.

העמדת הילדים בנסיון – ממהות ההורות

מה היחוד של אבא ואמא? בידועין או שלא בידועין, הם כל הזמן מעמידים את ילדיהם בנסיונות. היום כשלומדים פסיכולוגיה, ומתחילים לרצות לטפל באנשים, הבעיות של אנשים בעולם, ברובן, הן תסכולים עם ההורים שלהם – 'מה אבא שלי עשה לי', 'מה אמא שלי עשתה לי', כל מיני טענות ותלונות. בתורה המצוה הכי גדולה-חמורה¹⁵ היא "כבד את אביך

שולח אותו מעמק חברון – מעומק המחשבה של הבטחת ברית בין הבתרים לאברהם אבינו, השוכב בחברון, במערת המכפלה"¹⁶ – "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן"¹⁷. שולח את יוסף לאחיו, לדווח מה שלום האחים ומה שלום הצאן.

עוד פעם, ברור שזו שליחות מסוכנת, סכנת נפשות ממש. קודם כל, שאלה על יעקב – הוא לא הכיר את המצב? הוא לוקח את בן הזקונים שלו, הבן האהוב שלו, ושולח אותו אל בין האריות?! זו שאלה על יעקב, אבל ודאי שאלה על יוסף – יוסף ודאי יודע שמסוכן לו. בהמשך המלאך אומר לו שעזבו את האחוה¹⁸, עוד יותר ברור לו שהוא הולך לגוב אריות שמסוכן לו – אז מה הוא עושה?! בתמימות, ילד טוב, אבא שלו שולח אותו למקום מסוכן, שליחות מסוכנת, והוא קם והולך. זהו כבר הנסיון הראשון שהוא עמד בו – הנסיון לקיים שליחות מסוכנת של אביו.

יחס רבי-חסיד כיחס אב-בן

על הענין הזה דברנו בשיעור הראשון בסדרה, ביום ראשון בערב¹⁹. אמרנו שגם רבי יכול להעמיד בנסיון – יש צדיקים ששולחים את החסידים לשליחות לא פשוטה, שיכולה להיות מסוכנת, והחסידים כמובן הולכים בתמימות ("הולך בתם ילך בטח"²⁰). הסברנו ווארט מאד חשוב, שרבי שולח חסיד לשליחות מסוכנת כי בעצם היחס ביניהם הוא לא רק רב ותלמיד אלא ממש אבא ובן (שהרי ממש

9 סנהדרין יט, ב.

10 מלכים-ב, ב, ט.

11 שם פסוק י.

12 שם פסוק יב.

13 דברים ו, ז.

14 ע"פ ספרי ואתחנן פיסקא ט.

15 דברים רבה ו, ב ובכ"ד.

16 סוטה יא, א.

17 בראשית לז, יד.

18 שם שם, יז: "ויאמר האיש נסעו מזה". ופירש"י: "הסיעו עצמן מן האחוה".

19 נח התוועדות י"ט כסלו המרכזית (אור לה"ו כסלו) – פורסמה ב"ואביטה" ויחי.

20 משלי י, ט.

מפנקת ילד היא מעמידה אותו בנסיון יותר קשה מלהרביץ לו. זהו נסיון רוחני, משהו אחר לגמרי.

שוב, הנסיון הראשון כאן בפרשה הוא מה שיעקב שולח את יוסף למקום מסוכן, לאחים שלו. עדיין יש לנו קושיא על יעקב, לא מבינים איך הוא עושה כזה דבר, אבל זהו חלק מהמהות של אבא. הווארט הוא שרבי אמת, אם הולכים בשליחות שלו למקום קשה, שליחות קשה, שיכולים להיות בה מה שנקרא ריבוי העלמות והסתרים – גם העלמות והסתרים על היחס בין החסיד לרבי – אפשרי רק אם היחס הוא "אבי".

"אבי אבי" בנסיון עזיבה-הסתלקות

מתי אלישע צועק "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו"? כשהרבי שלו מסתלק. מהי ההסתלקות בשבילו? ההסתלקות הרבי היא עצמה העמדתו בנסיון – הוא בתפקיד ואין לו רבי. מה הנסיון הכי קשה? שעוזבים אותו. אם נחזור לאבא ואמא, שמחנכים את הילד ללכת – הם עוזבים אותו ללכת והוא נופל. בלי לעזוב אותו – לא ילך. יש לעזוב אותו בקטן ויש בגדול. בסוף כתוב "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו"^{טז}, בשביל להתחתן צריך לעזוב את ההורים, אבל כדי לחנך על ההורים לעזוב את הילד. לפעמים ילד אומר 'עזבו אותי'. צריך לעזוב אותו, אבל יש עזיבה טוטאלית, עוזבים את העולם ("כי אבי ואמי עזבוני והוי' יאספני"). זהו הנסיון הכי קשה.

נחשוב על הרבי בהסתלקות הרבי הקודם – ברגע שהרבי הקודם מסתלק הוא יודע שהמנהיגות עברה אליו (כמו שמסופר על הבעל שם ובעל אור החיים הקדוש). ההסתלקות-העזיבה של הקודם היא-היא

ואת אמך"^{טז}. כדי להבין מה באמת אבא שלי ואמא שלי עשו לי – קודם כל הם הולידו אותי. כפי שהסברנו, בכך שהולידו אותי כבר שלחו אותי למקום קשה, מקום של נסיונות. כמו שאמרנו, כל העולם הזה כולו נסיונות, מתחלה ועד סוף. איזה עול עשו לי שהולידו אותי בכלל! כתוב במחזור^{טז} "אשרי מי שלא נברא משנברא". מצד אחד, המצוה הראשונה בתורה היא "פרו ורבו", ומצד שני "פרו ורבו" אומר בעצם להוליד ילד לתוך העולם הזה, להוליד אותו לקושי עצום – להוריד אותו מהמקום הכי טוב, הוא היה בגן עדן עם הכיף הכי גדול, למקום הכי קשה שיכול להיות^{טז}. מה זה? ממש כמו יעקב אבינו, ששולח כאן את יוסף למקום מסוכן, הכי מסוכן. זהו הנסיון הראשון. נחזור על הנקודה הזו, כי היא מאד חשובה: זו המהות של אבא ואמא. יש להם מסירות נפש, לקיים את רצון ה' שאינו מובן – לא מובן למה ה' רוצה באמת את העולם הזה ונסיונות וקשיים. אבל למעלה מטעם ודעת, יש בתורה מצות "פרו ורבו", צריך להוליד ילדים, וצריך לחשל ולחזק אותם. איך מלמדים ילד ללכת? נותנים לו ליפול. מעודדים אותו, לא זורקים אותו לרחוב, אבל גם נותנים לו ליפול – עד שלאט-לאט ילמד ללכת. אם הילד בתת-מודע כועס על הוריו שנתנו לו ליפול – אוי ואבוי. זה בדיוק מה שקורה היום, שמנסים לחטט בתת-מודע, אבל ככה צריך להיות. יש נסיונות שהאמא נותנת לילד ויש נסיונות שהאבא נותן לו. אמרנו קודם שיש נסיונות של עוני וקושי ויש נסיונות שהכל הכי טוב. איך נסיון העושר יכול להתבטא בחינוך ילדים? פינוק. כשאמא

טז שמות כ, יב; דברים ה, טז.

טח מוסף ליום כפור (אחרי "על חטא" של חזרת הש"ץ); ע"פ עירובין יג, ב.

טט ראה באורך גם דרך מצותיך מצות "פריה ורביה" פ"א.

הנסיון השני – בור הנחשים והעקרבים

מה הנסיון השני שלו? כל הנסיונות בתכיפות – מכה אחרי מכה. הוא מגיע לאחים, הם חושבים להרוג אותו, אבל למזלו – בזכות ראובן ואחר כך בזכות יהודה – הוא ניצל. דבר ראשון מפשיטים ממנו את כתנת הפסים שלו. מה המשמעות ברוחניות? כתנת הפסים היא הקשר בינו לבין אבא שלו. הרי כתוב היה קודם "וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים"²⁷. כתנת הפסים, המעידה על בחירת אביו בו, היא באמת מקור הקנאה – מקנאים בו ושונאים אותו בגללה. דבר ראשון מפשיטים את כתנת הפסים ואחר כך משליכים אותו לבור, "והבור רק אין בו מים", מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו"²⁸.

מה הוא עשה בתוך הבור? מה הוא חשב? מישהי מכן פעם חשבה על זה? אם מפשיטים את הבגד שלך, וזורקים אותך לתוך בור, ואת מוצאת את עצמך בתוך בור מלא נחשים ועקרבים, שכל שניה בו היא סכנת נפשות – זהו נסיון? ודאי. איזה סוג נסיון? אמרנו שיש פה נסיון אחרי נסיון. הנסיון הראשון הוא עצם קבלת השליחות וקיומה ויהי מה. הנסיון השני הוא מה חושב הילד הזה, נער בן 17 – הגיל של כולן כאן, פחות או יותר – כאשר אחיו זרקו אותו לבור מלא נחשים ועקרבים.

עוד פעם, יוסף הוא שרש מקור הבטחון והכח לעמוד בנסיון. במצב הכי קשה – כמו שאתה מוצא את עצמך בתוך הבור – הנסיון הוא לא לאבד עשתונות. אם הוא מאבד את העשתונות שלו בתוך הבור – הוא גמור, באמת הנחשים והעקרבים נושכים אותו וזהו, גמרנו איתו. מה פירוש לאבד עשתונות? להתייאש.

עב שם לז, ג.

עג שבת כב, א; בראשית רבה פד, טז (מובא ברש"י לבראשית לז, כד).

ראשית השליחות שלו, זהו נסיון קשה מאד. לכן אלישע אומר – אם לא אקבל "פי שנים ברוחך אלי" אין סיכוי שאחזיק מעמד. בשביל אליהו 'כיף' לעלות באש השמימה, הכל בסדר – בשביל מי קשה? בשביל אלישע. לכן דווקא במצב הזה, שעוזבים אותו, ועכשיו הוא צריך להתחיל להנהיג ולפעול – הוא חייב להרגיש שזהו אבא שלי, לא רק רבי שלי. האבא הוא מי שעוזב. לכן הוא צועק לו "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו"²⁹. מכאן לומדים בכלל מה היחס האמתי, הפנימי, של חסיד לרבי.

הפשט של "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו" הוא שאתה מגן על עם ישראל יותר מכל הצבא ופרשיו. נאמר רמז יפה מתוך הרבים שיש כאן: ראשי התבות של "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו", בקצת משחק עם האותיות, הם **אוריא** – "אוריא דארץ ישראל מחכים" כנ"ל. האוריא שצריכים לנשום בארץ הוא **האוריא** של "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו", זהו הריח בתוך האוריא שנושמים (**אוריא** = ריח). כך מתחזקים כדי לקיים את השליחות שמטיל עלינו הרבי. קצת הארכנו כדי להסביר שהנסיון הראשון של יוסף הוא השליחות של אביו למקום מסוכן, אותה הוא מקבל בתמימות, בלי שום הרהור. כמו שאסור להרהר אחר מדותיו של הקב"ה כך הוא לא מהרהר לשניה במה שאביו אומר לו – מה שאביו אומר לו הוא קדוש, אז הוא הולך. גם כשהוא פוגש מלאך שאומר לו שהאחים "נסעו מזה", שונאים אותך, רוצים להרוג אותך – הוא ממשיך ללכת. פלאי פלאים, מכח מי? מכח שליחות אביו. אבא שלו יותר חשוב מגבריאל המלאך.

עא "רכב ישראל" נוטריקון רבי – "אבי אבי", שעולה כמנין שם הוי' ב"ה, הוא הרבי של כל ישראל, הוא המגלה לכל אחד בישראל את חלקו בתורה – "יש ששים רבוא אותיות לתורה" ר"ת **ישראל**, ביחד עם כל פרושיו ע"ד פרד"ס כו. כל הביטוי, "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו" עולה **אבי אחד**, פעמים "אנכי הוי'", ראשית הגילוי של מעמד הר סיני, ודוק.

הצליח (בכלל הוא "איש מצליח"^ט). התורה לא מספרת לנו בדיוק, אבל מכל מה שקרה אנו יודעים שהוא עמד בנסיון – ההצלחה עם ראובן וההצלחה עם יהודה, כל המחשבות שלהם, הן מכח אי-היאוש שלו. מי שלא מתייאש משדר לאחרים תדרים של מחשבות שיצילו אותו – הכלל כי הוא עצמו בתוך הסכנה חושב נכון ולא מתייאש. זהו כבר הנסיון השני. שני הנסיונות האלה הולכים יחד – כ"תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"^ט. הנסיון הראשון, לציית לאבא שלו, הוא בחינת אבא (חכמה). הנסיון השני הוא מה חושבים בתוך הבור – אני מוצא את עצמי בתוך הבור, מה אני חושב? שמירת המחשבה הנכונה, המורל שאמרנו קודם, מצב הרוח – הם תיקון אמא (בינה), שהולך יחד עם אבא.

הנסיון השלישי – אשת פוטיפר

ליוסף יש ארבעה נסיונות כאן, אחד אחרי השני. אחרי סיפור הבור האחים מוציאים אותו, מוכרים אותו, הוא יורד למצרים – הכל בעל כרחו, "ויוסף הורד מצרימה"^ט, הכל סוג של נסיון, ובכל אופן יש כאן נסיונות קשים ועיקריים. מתחיל מהנסיון הראשון, לציית לאביו, ובעצם הכל שייך לקשר שלו עם אביו. הוא נמכר לעבד, מאד מצליח, ופתאום נושאת אליו אשת אדוניו את עיניה ומנסה לפתות אותו. קודם כל כתוב "ותתפשהו בבגדו"^ט – מה מזכיר? את כתונת הפסים. כבר אין לו כתונת פסים, אבל יש לו בגד. הוא עזב את הבגד אצלה "וינס ויצא החוצה". "וינס" גם מהשער של נסיון – הוא נס ויצא

יוסף הוא טיפוס שבכל מקרה – קשה לומר זאת... – שומר על מורל גבוה, איפה שהוא לא נמצא. גם בתוך הבור אליו זרקו אותו אחיו, עם נחשים ועקרבים, בלי שום סיכוי לצאת חי – הוא נשאר עם מורל גבוה. אמרנו שהוא 'בעל הנסיונות' כי הוא 'בעל החלומות'. 'בעל חלומות' יכול מיד, בכל רגע ובכל מצב, לעשות סוויצ' בתודעה ולהכנס למצב של חלום. אני נמצא בבור, מלא נחשים ועקרבים – אני נמצא בחלום רע, סה"כ חלום, עוד רגע יעבור. אני בעל החלומות – ודאי נמצא בחלום. אחד שחולם הרבה כבר מנוסה בחלומות – יש כל מיני חלומות, טובים ורעים, לא נורא, גם זה יעבור (במחזור, בימים נוראים, כתוב "וכחלום יעוף". ידוע שיוסף בגימטריא עוף, הוא נמצא בחלום אבל עוד מעט יעוף מכאן, ינער את עפעפיו, יתעורר...).

שוב, יוסף הוא אחד שלא מתייאש, הוא שומר על מצב רוח גם בתוך הבור. לפעמים עמידה בנסיון היא רק השמירה על מצב הרוח. רוב נסיונות החיים הם – 'נראה אם את יכולה להמשיך להיות רגועה, לפי ערך'. קשה לדרוש ממך שתישארי מאה אחוז רגועה, אבל לשמור על עצמך שלא להתבלבל לגמרי, לא לאבד עשתונות, לא להתייאש – יהיה טוב, ה' עדיין נמצא אתי, "לית אתר פנוי מיניה"^ט. הבור ריק, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, אבל חוץ מזה "לית אתר פנוי מיניה", גם ה' נמצא כאן. הרי יוסף הוא בן זקונים של יעקב, שמסר לו את כל חכמתו^ט. מהי חכמת יעקב? קודם כל, שה' נמצא בכל מקום. זו מהות יוסף.

שוב, זהו הנסיון השני שלו – מה הוא מרגיש וחושב בתוך הבור. כנראה שהוא

עו שם לט, ב.

עז ראה זחר ח"ג רצ, ב; זחר ח"א קכג, א.

עח בראשית לט, א.

עט שם פסוק יב.

עד תקוני זחר תקון נז (צא, ב).

עה בראשית לז, גוברש"י עה"פ.

הנסיון הרביעי – בור בית הסהר

מה הנסיון הרביעי? הוא תלוי בשלישי – כמו שהראשון והשני הולכים יחד, כך השלישי והרביעי הולכים יחד. במקום לקבל פרס הצטיינות, צל"ש על העמידה בנסיון, איזה צל"ש הוא קבל? 12 שנה בבית הסהר?⁹ הוא היה בכלא עד גיל 30, אבל הנסיון התחיל ברצף אחד עם הירידה למצרים. מה קורה? הוא עוד פעם בבור – בית הסהר נקרא בתורה בור. שני הבורות שלו הם העילאה ו-ה תתאה בנסיונות שלו. נסיון אשת פוטיפר, הנסיון העיקרי, הוא כנגד המדות – כנגד היסוד, סיום ה-1. המציאות של "ויוסף הורד מצרימה" היא המשכתו מעלמא דאתכסיא לעלמא דאתגליא, ה-1 של שם הוי', והנסיון של אשת פוטיפר הוא בסוף ה-1 – ספירת היסוד, הברית. שוב, מה הצל"ש שהוא קבל? לשבת בבית הסהר. מה העמידה בנסיון שם? כמו בבור הראשון – שמירה על המחשבה. בבור הראשון לא כתוב בפירוש מה חשב, כי הוא עלמא דאתכסיא. בבור השני גם לא כתובות המחשבות שלו, אבל כתוב שמאד הצליח – מיד מצא חן בעיני שר בית הסהר, נעשה אחראי על הכל, ואחר כך גם על שני השרים שהגיעו לכלא בנסיבותיו. הוא מחזיק שם מעמד לעילא ולעילא – הוא בתוך בית הסהר ושומר על מורל גבוה, הכי למופת שיכול להיות. שוב, 12 שנה יושב בבית הסהר ושומר הכי טוב על המורל שלו. הוא מחכה לישועה בכל רגע, אבל לא נופל ברוחו, הוא לא מרה שחורה'דיק. [הוא שואל את השרים "מדוע פניכם רעים?"¹⁰]. נכון, הוא בכלל לא יודע מהי עצבות – לא צריך להיות עצוב, גם פה בבית הסהר צריך להיות שמח.

החוצה. המלה "וינס" כתובה ארבע פעמים⁹ – במעשה עצמו, כשהיא ראתה מה שקרה, כשהיא ספרה לאנשי ביתה ובסוף כשספרה לבעלה. ארבע פעמים התורה מדגישה את פעולת יוסף – "וינס". הכל אחרי שהשאיר את בגדו בידה. מהו הבגד? כתוב שבגד לשון בגידה⁹. כאשר הוא בא הביתה באותו יום, בו כולם היו בעבודה זרה – היו באיזה אירוע, כנראה עשו משהו גדול בבניי האומה... – היא נשארה בבית, אמרה לכולם שהיא חולה (באמת היתה "חולת אהבה"¹⁰ ליוסף, חולת אהבה מצד הסטרא אחרא), כהזדמנות לתפוס את יוסף. כתוב שהוא בא "לעשות מלאכתו"¹⁰, ויש פירוש אחד שבא לעבור עבירה¹⁰. הרי היא דברה איתו ונסתה לפתות אותו כל יום, "יום יום", כמו שכתוב. יוסף הוא עדיין נער בן 17, הוא הצליח לעמוד בנסיונות, בזכות זה ה' נתן לו חסד ורחם והצלחה, אבל יש לו יצר הרע של נער בן 17 – לכן יש פירוש אחד שהכניסה באותו יום "לעשות מלאכתו" היתה לעבור איתה עבירה. אבל בשעת מעשה הוא ראה את דמות דיוקנו של אביו וברח. הוא עזב את בגדו – איזה בגד? לשון בגידה. הבגד הוא היצר הרע שלו – הוא עזב את היצר הרע שלו אצלה ("מצא מין את מינו"). כמו שאז האחים הפשיטו אותו בזמנו, גם כעת הוא ערום, בלי בגד, ובורח החוצה. העמידה שלו בנסיון היא "וינס ויצא החוצה", ועל ידה התקיים אצלו "נס להתנוסס", הוא התרומם מאד, עד שבזכות נסיון זה קוראים לו "יוסף הצדיק" (ב-ה הידיעה). זהו הנסיון השלישי.

פ שם פסוקים יב, ג, יח, טו.

פא ראה קידושין יח, ב.

פב שה"ש ב, ה (וראה לקו"ת שה"ש כה, א; לו, א).

פג בראשית לט, יא.

פד סוטה לו, ב.

פה שמות רבה ז, א.

פו בראשית מ, ז.

סיכום ארבעת הנסיונות

נעשה גימטריא יפה: אמרנו קודם ביטוי – הכח לעמוד בנסיון. יוסף הוא 'הכח לעמוד בנסיון', דווקא נסיונות הנערות. הביטוי **הכח לעמוד בנסיון** שוה 19 ברבוע, **חיה** ברבוע. **יוסף הוא הכח לעמוד בנסיון** שוה 23 ברבוע, **תענוג**, המדה שלו, **חדיה** ברבוע. זהו תיקון **חיה**, שעושים ממנה **חדיה**^{טו}.

כח העמידה בנסיונות – הדעת בפרצוף ארץ ישראל

עד כאן נושא שלם של פרשת שבוע אודות נסיונות. הרי בנות צלפחד, שהן מיוסף, חבבו את הארץ ביותר^{טז}. "כן בנות צלפחד דברת"^{טז}, לכן אנחנו אומרים^{טז} שהבנות כאן צריכות להיות הדוברות של ארץ ישראל, בעיקר לענין שלמות הארץ. הכח לעמוד בנסיון קשור לדעת של ארץ ישראל.

בשיעורי השבוע התחלנו – אנחנו רק בהתחלה, אפשר לומר – להתבונן בסגולות המיוחדות והכחות המיוחדים של ארץ ישראל, המתפרסים על כל הספירות, פרצוף שלם, כדרך שתמיד אנחנו מנסים לבנות פרצוף שלם של הנושא בו אנו דנים. כל נושא כח העמידה בנסיון שייך לדעת, כבפסוק "כי מנסה הוי' אלהיכם אתכם לדעת [הישכם אהבים את הוי' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם]"^{טז} – ה' נותן לנו נסיונות כדי להגיע לדעת.

המקום המסוגל לקבל כח עמידה בנסיון – גם נסיונות חו"ל – הוא הארץ. הכח לעמוד בנסיון בכל מצב, "יָאֵשׁ וְעָשָׂר", הוא כח של ארץ ישראל. כמה ש"יוסף הורד מצרימה" בעל כרחו, גלה מן הארץ, הוא נשאר בארץ. איך

בכל אופן, מה למדנו? שיש ארבעה נסיונות – כולם מרוכזים בפרשת וישב – כנגד י-ה-ו-ה, שנים ראשונים ושנים אחרונים^{טז}. הכל שייך לקשר לאביו. בנסיון השלישי מפורש שראה דמות דיוקנו של אביו – הוא עדיין בשליחות אביו, והוא הנותן לו כח לעמוד בנסיון, להשאיר את הבגד-היצר בידי המפתה.

דרך אגב, כתוב^{טז} שאשת פוטיפר התכוונה לשם שמים (קודם פרשנו, לפי הפשט, שאהבת אשת פוטיפר ליוסף היתה מצד הסט"א, אך לפי מדרש חז"ל היה באהבתה גם ניצוץ קדוש, כוונה לשם שמים) – ראתה שהיא או בתה עתידה ללדת מיוסף, וכך היה. היא גדלה את אסנת כבת – או ממש בתה, או, לפי חז"ל, היא בת דינה שהיא גדלה כבת – והוא התחתן אתה והעמיד ממנה את אפרים ומנשה, שנים משבטי י-ה, שני דגלים. הכל מכוון לטובתו, גם הנסיונות שה' עושה הם לטובתך – רוצים שתעמוד בנסיון (ועל ידי כך תעמיד דגלים לעם ישראל).

ולסיכום:

י	שליחת יוסף לאחיז
ה	שמירה מנפילת הרוח
	בבור הנחשים והעקרבים
ו	ירידה למצרים ונסיון אשת פוטיפר
ה	שמירה מנפילת הרוח
	בבור בית הסהר

פז היחס בין שני הנסיונות ה'זכריים' (כנגד י-ו) לשני הנסיונות ה'נקביים' (כנגד ה-ה) הוא בבחינת "אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך" (תהלים קלט, ח; ראה לב לדעת "פרק בעבודת ה'" הערה כט): בשליחות אביו על יוסף ללכת ל"שם אתה", למצוא את ה' במקום בו הוא רוצה שיהיה מחמת מצות כיבוד אב, ובנסיון אשת פוטיפר עליו לנוס החוצה, ולמצוא את ה' ב"שם אתה", מחוץ למקום הנסיון. לעומת זאת, בשני הבורות עליו לחוש את נוכחות ה' במקום בו הוא נמצא כרגע – "ואציעה שאול [בעומק הבור] הנך".

פח בראשית רבה פה, ב (הובא ברש"י לבראשית לט, א).

פט אשא עיני מאמר "סוד הנשימה: חדיה" פ"ג.

צ יל"ש במדבר רמז תשעג (וראה רש"י במדבר כו, סה).

צא במדבר כז, ז.

צב ראה שיעור כ"ד אייר ע"ד פ"ג ובכ"ד.

צג דברים יג, ד.

מדת הבטחון בנפש.

אם כן, מתבקש לומר שצלם הוא אמונה. מה יכול להיות הקשר בין צלם לאמונה? כתוב שהמלה צלם רומזת לפסוק "צדיק באמונתו יחיה"^{nx}. צלם, לפי הקבלה והחסידות, היינו שלש מדרגות בנפש – כל אות היא מדרגה: ה-צ היא נר"נ, האורות הפנימיים של הנפש, ה-ל היא המקיף הקרוב, החיה של הנפש, וה-ם הסתומה היא המקיף הרחוק, היחידה^{ox}. שני המקיפים הם שתי בחינות אמונה^q – אמונה בחידוש מעשה בראשית בכל רגע (ה-ל של הצלם) ואמונה בעצמות ה' שקדוש ונבדל מהעולמות לגמרי (ה-ם של הצלם). לכן על הצלם כתוב "צדיק ב-אמונתו יחיה", על גבי הצדיק, האור הפנימי של הנפש, יש ב-אמונות, שני מקיפים.

אם כן, צלם קשור לאמונה ודמות קשורה לבטחון. איפה הם בספירות? כתוב הרבה פעמים שצלם ודמות הם זכר ונקבה^{qp}. זכר ונקבה יכולים להיות ה-ו וה-ה, המדות והמלכות, או, בשרש, אבא ואמא, י-ו-ה. כלומר, הצלם בשרש הוא אבא והדמות בשרש היא אמא. צלם ודמות, "בצלמנו כדמותנו". דמות היא מלשון דמיון. כתוב ש"כל הנביאים נתנבאו ב'כה אמר הוי"^{qp}. "כה" היינו "כמו", כ הדמיון – כל הנביאים ראו את ה' ב"אספקלריא דלא נהרא", כמו במראה, בראי. רק על משה רבינו כתוב "במראה ולא בחידות"^{qp} – הוא ראה את ה' ישר, התנבא ב"זה הדבר אשר צוה הוי". צלם, מדויק, הוא נבואת משה רבינו ששרשו

הוא יכול לשמור על מצב רוח טוב? הוא קשור לארץ. משהו מאד גדול ביחס לארץ – קשר אמתי לארץ ישראל היינו כח לשמור על מצב רוח בכל מצב. ארץ ישראל היא הטוב – הארץ המובטחת, ההבטחה שה' מבטיח לנו שיהיה טוב, ואצל מי שקשור לארץ באמת (כאשר "במקום רצונו [ומחשבתו] של אדם שם הוא נמצא ממש"^{tx}, מיסודות תורת הבעל שם טוב) – כבר הכי טוב.

ד. בירור כח המדמה צלם ודמות – אמונה ובטחון

נסיים בעוד משהו, שקשור גם לדעת וגם לבניה, לאמא ("אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת"^{nx}):

כאשר ה' ברא את אדם הראשון כתוב "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו"^{sl}. יש סוד של צלם ודמות – גם נושא שמתקשר לאמונה ובטחון, הנושא שלנו. המלה **דמות** עצמה היא עשר פעמים **אדם**. מה יהיה אם נחלק את המלה **דמות** לשש? נקבל **בטחון**. ב-**בטחון** יש 5 אותיות, אז שש פעמים בטחון היינו כתיבת המלה בטחון פנים ואחור – **ב בט בטח בטחו בטחון בטחון טחון חון ון**. הכלל הוא שהצורה "פנים ואחור" של כל מלה היא ערך המלה כפול מספר אותיותיה ועוד אחד. יוצא שיש משהו במושג "דמות" שקשור לבטחון – תיקון הדמות, שבה נברא האדם, הוא שלמות ההתפתחות וההסתלקות (היינו ענין "פנים ואחור" – "אחור וקדם צרתני"^{tx}, צורת ה"אחור", ההתפתחות, יש מאין, לפני צורת ה"קדם"-הפנים, ההסתלקות, היינו עלית ה'יש' של המדה להכלל ב'אין') של

צח חבקוק ב, ד.

צט קונטרס חסדי דוד אות ב ובכ"ד.

ק ראה סוד ה' ליראיו כללי השערים פ"ח.

קא זחר ח"ג לה, ב; ע"ח שכי"ה (דרושי הצלם) דרוש א (מ"ב).

קב ראה רש"י לבמדבר ל, ב (ע"פ ספרי מטות).

קג במדבר יב, ח.

צד כש"ט (קה"ת) אותיות נו-והרה.

צה אבות פ"ג מ"ד.

צו בראשית א, כו.

צז תהלים קלט, ה.

פגם ה"נבלה בארץ ישראל" – אי-עמידה בנסיין העושר

על איזה מאמר חז"ל הבעש"ט אומר זאת? בעופות הטמאים בתורה יש עוף שנקרא ראה, וחז"ל אומרים "למה נקרא שמה ראה? שעומדת בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל"^ק. יש לה ראייה חזקה מאד, רואה מרחק עצום מבבל לארץ ישראל. היא אוכלת נבלות, ויש לה ראייה כל כך חדה שהיא יכולה לעמוד בבבל ולראות נבלה בארץ ישראל. מה משמעות מאמר חז"ל על הראה בעבודת ה' איך הבעש"ט מפרש? אפשר לחשוב שמי שמבולבל לא רואה טוב, אבל הבעש"ט מפרש שיש כאן מישהו מבולבל בעצם עם ראייה מצוינת – הוא רואה כל כך חד, עד שהוא רואה נבלה בארץ ישראל. ארץ ישראל היא מי שלא מבולבל, שיש לו דעת, שלא מסתפק "היש הוי' בקרבנו אם אין", וגם אצלו יכולה להיות נבלה. עומד בבבל מישהו מבולבל, והוא רואה נבלה בתלמיד חכם צדיק, שבבחינת ארץ ישראל – רואה אצלו איזה פגם, משהו לא בסדר. יש אנשים עם ראייה מאד חדה לתפוס פגמים אצל צדיקים. הוא מבולבל לגמרי, אבל מתוך הבלבול שלו הוא רואה נבלה בארץ ישראל, האדם הכשר.

אלה דברי הבעש"ט, אבל צריך להבין קצת יותר: אם הצדיק הוא באמת ארץ ישראל מה הנבלה אצלו? חז"ל אומרים ש"כל תלמיד חכם שאין שאין בו דעת נבלה טובה הימנו"^ק – הענין של יהודי דתי, וכל שכן תלמיד חכם, צריך להיות קידוש שם שמים בפני מי שאינם תלמידי חכמים כמוהו. אם לאותו דתי ותלמיד חכם – ששומר הלכות מאה אחוז ויודע תורה מאה אחוז – אין דעת, דהיינו דרך ארץ וענוה

בחכמה, "כי מן המים משיתהו"^ק, ואילו דמות היא נבואת שאר הנביאים, "כה אמר הוי'", שכתוב שהיא מבינה, מאמא. צריך את שניהם, יש אפילו מעלה ב"כה" ביחס ל"זה"^ק. צריך גם "זה", צלם, וגם "כה", דמות, כמו שצריך אבא ואמא כדי להוליד ילדים. לכן כתוב "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", שניהם הכרחיים לגמרי. ואכן, בשיעורים הקודמים למדנו ששרש האמונה בחכמה (אין, צלם, זה) ושרש הבטחון בבניה (יש, דמות, כה).

בלבול – ירידה לבלבול

נוסיף לגבי אמא, דמות, שאמרנו שקשורה לבטחון: באמא עבודת ה', בין היתר, היא בירור כח המדמה. נחזור לכך שיש ליוסף שני בורות בחייו הצעירים – הבור בארץ ישראל, אליו השליכוהו אחיו, והבור במצרים, אליו השליכו פוטיפר, ה עילאה ו-ה תתאה בנסינות שלו. אמרנו שהוא עמד בנסיין בכך שהחזיק ראש, שלא התבלבל. בלבול הוא ניתוק קשר עם ארץ ישראל. זהו עוד ווארט חשוב:

הבעל שם טוב אומר^ק שכאשר אדם מתבלבל פתאום, כי החוויה גדולה עליו – באותו רגע הוא ירד מארץ ישראל לבלבול. סתם חוץ לארץ בחז"ל הוא בבל, וכתוב שבבל לשון בלבול – מי שמתבלבל נמצא בבבל. ארץ ישראל היא ידיעת ה' – אני קשור לה' ואיני מתבלבל. לפני ביאת עמלק כתוב "היש הוי' בקרבנו אם אין"^ק – זהו בלבול של רגע. מי שלא מתבלבל יודע שודאי ה' נמצא איתי. מי שמתבלבל – כבר לא בארץ ישראל, לא ב"אורא דארץ ישראל מחכים", אלא בבבל, בלבול, בו הוא טפס.

קד שמות ב, ב.

קה ראה יין משמח ח"ב ש"ג בתורה "טובה ראייתה" (והנשמך שם).

קו ראה בעש"ט עה"ת ראה ו (ועיי"ש מקור מיים חיים).

קז שמות יז, ז (וראה רש"י שם פסוק ח).

קח חולין סג, ב.

קט ויקרא רבה א, טו.

מפורסמת של הבעש"ט, על מאמר חז"ל ידוע – "כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוך וכל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוך"^{ק"ב}. נשמע מובן, אבל הבעל שם טוב אומר שהמשמעות הפוכה מאיך שהבנתי – זה גופא סימן שאני מבולבל. הפירוש הפנימי הוא בדיוק הפוך ממה שנראה לי בהשקפה ראשונה. כעת נראה כמה לא פשוט להיות כאן בארץ ישראל. הוא מפרש את המלה "דומה" – 'נדמה לו' – בשני הכיוונים. כל מי שנדמה לו שהוא בקדושה, שהוא בארץ ישראל, ארץ הקדש, ממילא נדמה לו שיש לו אלוך – שהוא יודע את ה', מכיר את ה' – רק נדמה לו... אבל בעצם הוא מבולבל, אין לו אלוך. נדמה לו שיש לו – ובאמת אין לו. אבל כל מי שמחזיק בענוה ושפלות, ודומה-נדמה לו שהוא נמצא בחו"ל, שעוד לא הגיע לקדושת ארץ ישראל, ואז נדמה לו שאין לו אלוך, שעדיין לא קשור לה' כמו שצריך – זהו הסימן שבאמת יש לו אלוך, שהוא כן קשור לה'. הוא מפרש ממש הפוך על הפוך. את הפירוש הזה מביא נכדו ב"דגל מחנה אפרים"^{ק"ד}.

כלומר, כל העולם הזה הוא בשביל לברר את הנדמה – נדמה לי שאני בסדר? סימן שאני לא בסדר. נדמה לי שאני לא בסדר? לפחות סימן שאני מתחיל להיות בסדר (ועוד, ידוע הרמז: **אני לא בסדר = משיח**). היות שהכל קשור לארץ ישראל, סימן שזהו גופא הכח והענין של ארץ ישראל – לצאת מבבל, באמת לצאת מהבלבול, שהוא הנדמה השקרי, ולהגיע לאמת. להגיע לאמת היינו כל הזמן לדעת שעדיין אינני שם (היינו ראש של "עד ולא עד בכלל", הראש המתוקן של העולם הזה, כמבואר בחסידות). זו שאיפה תמידית

(כדברי המפרשים שם), אפילו נבלה טובה הימנו. למה אין לו דעת? מפני שלא עמד בנסיון (הנותן דעת כנ"ל).

התחלנו בפסוק "שכן ארץ ורעה אמונה". "שכן ארץ" הוא כמו "הקיצו ורננו שכני עפר"^{ק"ו} – כתוב שבפרט בארץ ישראל צריך לשכון ארץ, להיות בענוה ושפלות. דווקא כשטוב לך, "[ראש] ועשר", עיקר הנסיון – האם תשמור על בטול וענוה כשהכי טוב לך, גם ברוחניות, כשאתה עשיר בדעת, וגם בגשמיות, שאתה עשיר בגשמיות? האם יש לך בטול כל הזמן? אם אין, אם יש טפת "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה"^{ק"א}, יש בכך נבלה. יש מישהו מבולבל, עומד בבבל, אבל רואה זאת – עומד בבבל ורואה את הנבלה בארץ ישראל. שוב, זו תורה מקורית של הבעש"ט. לומדים ממנה שדווקא בארץ צריך "שכן ארץ", לשכון את מדת הארץ, העפר, "ואנכי עפר ואפר"^{ק"ב} – שפלות וענוה ודרך ארץ כאן בארץ. כשהכל טוב קשה מאד להשמר מ"וישמן ישרון ויבעט" צריך בטול עצמי, כח בטול באמת (הבא כאשר אדם מתנסה וזוכה, בעזרת השי"ת, לעמוד בנסיון).

"כמי שאין לו אלוך" ו"כמי שיש לו אלוך"

מהו בירור כח המדמה? הנבלה הזו היא רק כי אדם לא תקן את הדמות שלו. הדמות של כל אדם היא, כמו שהיום אומרים, התדמית האישית שלו. אמרנו שהתיקון כאן הוא דווקא הפסוק "שכן ארץ ורעה אמונה", שמתחיל "בטח בהו' ועשה טוב" – הכל מתחיל מבטחון. בשביל להבין זאת צריך עוד תורה

ק"ו ישעיה כו, יט. ראה סוטה ה, א.

ק"א דברים ח, ז.

ק"ב בראשית יח, כז.

ק"ג כתובות ק, ב.

ק"ד פרשת דברים.

את היעוד של ארץ ישראל לעם ישראל. אם כן, למדנו עוד פרק, בו השלמנו קצת (בנושא הנסיונות) קשרנו לספירת הדעת, ובסוף – כשדברנו על כח המדמה והדמות, שכדי לתקן את הדמות-המדמה-הדמיון צריך בטחון – השלמנו משהו ששייך לאמא.

ביום ראשון התחלנו כתר וקצת חכמה. ה'צלם' שהזכרנו שייך לחכמה (אין, אמונה) וה'דמות' לאמא (יש, בטחון). הנושא העיקרי היום, הכח לעמוד בנסיון, הוא אחד הענינים העיקריים של הדעת, הדעת של ארץ ישראל. שנזכה כולנו לארץ ישראל השלמה באמת, לא ארץ ישראל הנדמית לי אלא ארץ ישראל האמתית, "ובא לציון גואל"^{קט}. שכל הדברים יתממשו לעיני בשר שלנו. שיהיה המשך י"ט כסלו שמח וחנוכה שמח.

קטו ישעיה נט, כ.

להגיע אל המנוחה והנחלה של ארץ ישראל באמת, לירושלים עיר הקדש, לבית המקדש – הכל בגדר שאיפה. כשממש יבוא משיח השאיפה תתממש (נזכה ל"עד ועד בכלל"), אבל בינתיים, כל עוד לא בא משיח, אנחנו כל הזמן בשאיפה – וזו המהות.

סיכום

שוב, אנחנו שומרים על מצב רוח מרומם, לפי ערך, מורל גבוה של יוסף הצדיק – יוצאים לשליחות מסוכנת ועומדים בנסיון, והרבי הוא אבא שלי וגם אמא שלי, כמו שדברנו היום – אבל השאיפה היא להגיע לארץ, לשלמות הארץ. שלמות הארץ הולכת ודאי יחד עם שלמות מלכות ישראל בארץ ישראל – זו גם שלמות הארץ. אם אני חושב שאני בארץ ישראל אבל אין פה מלכות – סימן שאיני בארץ, היא עדיין מרחפת, עדיין לא ממשתי

עבודת השובבי"ם – שפלות וגעגועים

קיצור מהלך השיעור

ככלל, דרך חסידות חב"ד לא להבליט את ימי השובבי"ם ואת נושא שמירת ותיקון הברית. אמנם, במאמר קצר ונפלא של אדמו"ר הזקן בנושא – אותו לימד הרב ביום ההילולא שלו, כ"ד טבת – הוא מניח יסודות עמוקים לכל תיקון הנפש (יסודות "פרק בעבודת ה'"), ובפרט לעבודה הנדרשת בדורנו להבאת הגאולה האמתית והשלמה (המתעכבת על ידי הפגם הידוע, כפי שהזכיר הרבי כמה פעמים). התיקון בו עוסקים בימי השובבי"ם – ימי יציאת מצרים – הוא גם זה שיביא את הגאולה האחרונה, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

בתמצית, על יסוד פסוקי התגלות ה' למשה בסנה בשליחות לגאולת ישראל, אדמו"ר הזקן מסביר שעל האדם להכיר בכך שמצד עצמו, שכלו ולבו שקועים בתאוות הגוף – "רק רע כל היום". אמנם, ה' נתן לנו נקודת "רעותא דלבא" – געגועים לה' – שאינה משלו, ולכן גם אינה מובנת בשכל – והתעצמות עם אותה נקודה מעוררת את אהבת ה' לישראל למעלה מטעם ודעת וגורם ל"פקד פקדתי", גאולת ישראל גם ללא כל זכויות.

במהלך הביאור מודגש ניתוח נפש האדם לשלשה חלקים, בלי להזדקק למושגי התניא – רעותא דלבא, שכל ולב (המקבילים גם לשלשת האבות) – וההבדל בין שם הוי' (בטול על פי טעם ודעת לה' המהווה את כל המציאות) לשם אהי' (בטול שלמעלה מטעם ודעת, ביחס להתגלות עתידית בלתי נתפסת).

שלהם היא בכך שהם ה"שביעי" לראשון – הם משקפים ומשלימים ענין שהתחיל בראשון. את החידוש המיוחד של אדמו"ר הזקן אפשר להסביר בהרבה אופנים – הוא חכמה, בינה ודעת – אבל כאשר מדגישים את הענין של "דור השביעי" לאדמו"ר הזקן מתייחסים אליו בתור חסד. הרבי, שהוא נשיא הדור השביעי, הוא המלכות – כל מפעל השליחות, כל הפעילות שראית בביקור שלך בארץ, היא ביטוי המלכות של הרבי – והמלכות היא השביעית לספירת החסד.

אם כן, עיקר ההשראה בדור שלנו היא

א. עבודת כ"ד טבת כד טבת ב"דור השביעי" – מלכות של חסד

[מה ה'הרגש' היום, בכ"ד טבת?] כאשר הרבי התחיל את נשיאותו הוא הדגיש^א שאנחנו "דור השביעי" לאדמו"ר הזקן, כמו שמשא רבינו הוא השביעי לאברהם אבינו. כתוב במדרש ש"כל השביעין חביבין"^ב, והחביבות

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. כ"ד טבת ע"ט – כפר חב"ד.

א ד"ה "באתי לגני" תשי"א.

ב ויקרא רבה כט, יא.

חל בתוך ימי השובבי"ם, אבל כל פעם ביום אחר, והשנה יש משהו מיוחד – כ"ד טבת הוא היום העשירי בימי השובבי"ם, "העשירי יהיה קדש", תמצית הענין. נלמד מאמר של אדמו"ר הזקן^א על השובבי"ם:

פסוקי המאמר

ב'רביעי' של פרשת שמות כתוב על מראה הסנה. שלשת הפסוקים האחרונים הם:^א "ויאמר משה אל האלהים הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרת לי להם אלהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אמר אליהם. ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם. ויאמר עוד אלהים אל משה כה תאמר אל בני ישראל הוי' אלהי אבותיכם אלהי אברהם יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם [חוזר שלש פעמים על אותן מלים, 'שלחני אליכם', כנגד שלש פעמים שמופיע השם הקדוש אהיה. 'שלחני אליכם' עולה בגימטריא השם הקדוש **צבאות**, השייך ליציאת מצרים בה יצאו כל צבאות ה'. אהיה ועוד 'שלחני אליכם' עולה כ"פ שם הוי' ב"ה] זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר". כאן נגמר 'רביעי'.

אחר כך 'חמישי' (רביעי-חמישי כנגד נצח והוד, תרין פלגי גופא כו') מתחיל: "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם הוי' אלהי אבותיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים".

המאמר של אדמו"ר הזקן הולך על הפסוקים האלה – על ההתחלה, "ואמרו לי מה שמו מה אמר אליהם", וגם על ההמשך,

שהמלכות צריכה להיות של חסד. צריך לעסוק בחסד ואהבה (פנימיות מדת החסד) – לעשות מעשי חסד, להושיט זרוע בימין מקרבת כדי לחבק כמה שיותר יהודים. אדמו"ר הזקן, בדרך חב"ד, נותן את הדרך לקרב בטוב טעם ודעת. התפקיד של זרוע ימין, של החסד, הוא – במלים פשוטות – לחבק, "וימינו תחבקני"^ב ("וימינו תחבקני" עם שני הכוללים, שני 'חיבוקים' = שניאור זלמן!).

"מ"אור המאיר לעצמו"

"ל"אור המאיר לזולתו"

נאמר עוד משהו: השבוע^ג דברנו על השם שניאור, ועל הפירושים השונים שיש בשני-אור. אחד ההסברים העיקריים הוא שיש שני סוגי אור – "אור המאיר לעצמו"^ד ו"אור המאיר לזולתו". צריכים את שניהם. בשביל להאיר לזולת, "אור המאיר לזולתו", קודם כל אדם חייב שיהיה לו "אור המאיר לעצמו" – אדם צריך ללמוד ולהאיר את עצמו, ואז יש לו מה להאיר לזולת.

בתורה 'אור' הרבה פעמים הוא גם הנאה והתפעלות, כמו שמיד נאמר עם בריאת האור, "וירא אלהים את האור כי טוב"^ה – ראית כל מיני דברים, התפעלת והתלהבת, אתה מואר מהם בעצמך, וכעת אתה יכול גם להאיר בהם את הזולת.

ב. מאמר ד"ה "ענין שובבי"ם תיקון לפגם הברית"

אנחנו נמצאים בתוך ימי השובבי"ם – ר"ת שמות-וארא-בא-בשלח-יתרו-משפטים – ימים של תיקון הברית. תמיד כ"ד טבת

ג ש"ש ב, ו; ח, ג.

ד שיעור כ"ב טבת – נדפס (בכותרת "אור זממן") ב"אביטה" וארא.

ה בראשית א, ד.

א ו יקרא כז, לב.

ז מאמרי אדמו"ר הזקן עמ' תקמט.

ח שמות ג, יג-טו.

ואמרת אליהם הוי' אלהי אבותיכם נראה אליי – ברור שהם זקוקים לסימן שאכן ה' דבר עמו. הייתי יכול לחשוב שהסימן הוא אות ומופת, כמו שהאותות והמופתים שה' נתן לו לעשות כדי להוכיח שזו אמת, אבל לא זו הכוונה כאן – הוא מתכוון סימן של דיבור, ולא אות ומופת או הוכחה שכלית. אפשר לחשוב שהסימן הוא שיוכיח להם, שיסביר להם, אבל מה שיצא כאן בהמשך הוא שהסימן הוא איך הוא ידבר איתם. הסימן הוא בעצם המלים "פקד פקדתי", סימן שהיה מסור בידי בני ישראל – שבלשון הזה ה' יגאל אותם¹. אדמו"ר הזקן עושה כאן גם ענין גדול מ"אלהי אברהם" ששלח אותי. שוב, לפי ההמשך הוא אומר להם "הוי' נראה אליי" והוא צריך לאמת זאת על ידי סימן, אבל לא כתוב ששאלו מה שם ה'.

וגם למה לא אמר להם שם הוי'?
[שהוא שם העצם, למה צריך לומר "אהיה שלחני אליכם"]. כו'.

"תמיד שכלו ולבו בכל תאוותיו"

והענין והעצה היעוצה לכל אשר נגע יראת ה' בלבבו להתהלך לפני ה' באמת ובתם זה הדרך ישכון אור ה' שישים בלבו שבוודאי בלי ספק הוא תמיד שכלו ולבו בכל תאוותיו רק רע כל היום [פסוק שנאמר לפני המבול – "וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום"²]. ידוע³ שסופי התבות "רק רע כל היום" הם **עמלק** – **עמלק**, בגימטריא **ספק**⁴, שוכן בלב ופועל ש"תמיד שכלו ולבו בכל תאוותיו". האם יש

שה' אומר למשה שתאמר להם שה' נראה אלי. מי נראה אלי? **"אלהי אברהם יצחק ויעקב"** (העולה **"משה משה"**⁵, קריאת ה' אל משה בסנה – "לא פסיק טעמא בגווייהו")⁶. ומה הוא אמר? "פקד פקדתי".

גילוי ה"חלק אלוה ממעל ממש"

נלמד את המאמר בפנים:

ענין שובבי"ם תיקון לפגם ברית.

כהערה: כידוע, **שובבים** עולה **שכם**, עולה **"חלק אלוה ממעל"** – חלק מענין המאמר הוא מהו ה"חלק אלוה ממעל" של היהודי – **ופגם הברית** עולה **"חלק אלוה ממעל ממש"**⁷. שובבים, שהוא תיקון פגם הברית, הוא לגלות שה"חלק אלוה ממעל" הוא "ממש". כידוע⁸, יש שני פירושים ב"ממש" – ממש ממעל, ממה שה' הוא "אל עליון" (כינוי לכתר עליון, ועד לכתר עליון שלפני הצמצום הראשון), או משהו ממש, בעולם שלנו.

הקושיא: מה ענין גילוי שם אהי?

ולהבין מה שהשיב השי"ת למשה כששאלו ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם כו' [בסוף 'רביעי' משה שאל את ה' – "ואמרו לי מה שמו מה אמר אליהם" וה' ענה] אהי' שלחני אליכם שאינה תשובה על שאלתם ששאלו סימן לאמר ה' נראה אלי שיאמינו בדבריו כו' [לא מוצאים בשום מקום בהמשך שהם אכן שאלו אותו "מה שמו". לעומת זאת, לגבי מה שה' אומר לו בהמשך – "לך ואספת את זקני ישראל

ט שם פסוק ד.

י ראה שמו"ר ב, ו; זחר ח"ג קלח, א.

יא תניא פ"ב.

יב כנסמן בספרי לקוטי הביאורים לתניא (ראה גם לוח 'היום יום' כ"ג מנחם-אב).

יג שמו"ר ג, ח. ראה רש"י לשמות ג, יח.

יד בראשית ו, ה.

טו לקוטי הלכות, תפלת המנחה ז, יט.

טז הוספות לכתר שם טוב (הוצאת קה"ת, הוצאה שלישית) אות קיח.

גִּעְגּוּעִים וּשְׁפִלוּת

אם כן, יוצא מכל המאמר שיש שני דברים – השכל והלב, שהם בכי רע, "בכל תאוותיו רק רע כל היום", ורעותא דלבא. ב"פרק בעבודת ה'" אנחנו פותחים שמהות האדם היא בטול ושפלות, משה ודוד, אבל כאן יוצא שכל האדם הוא שפלות – לא מזכיר מלה זו, אך על זה מדובר – ורעותא דלבא. עוד פעם, שם בטול ושפלות, וכאן שפלות – המצב שלו – ורעותא דלבא מהקב"ה, שיש לו למרות מצבו, כחשבתי שנלמד את המאמר באנגלית, חשבתי איך להסביר בצורה הכי פשוטה מהי רעותא דלבא – געגועים. ליהודי כל הזמן יש געגועים לה'. יתכן שהגעגועים הם למשהו שהוא לא יודע מה הוא בכלל, אבל יש לו געגועים – ובאמת הגעגועים שלו הם לקב"ה. באנגלית המלה היא longing. כמה שהוא גרוע, כמה שהוא "אין דער ערד אריין" ('עמוק באדמה') – יש לו longing, יש לו געגועים למשהו. [הגעגועים יכולים להתבטא בתור תסכול?] יכול להיות, אבל הוא אומר שהם צריכים לשמח אותו – שמבין שאלה געגועים לה'. זהו מפתח תיקון הנפש – להגיע לגעגועים האלה, להדגיש ולהבליט אותם.

תאוות הגוף מרובות ורעותא דלבא אחד

אבל לאחור שיגמור בלבו כן [שזהו המצב]. לא יעצב ללבו מפני זה [עיקר הווארט שלנו ב"פרק בעבודת ה'"]. כלל וכלל [ההיפך – שלא יפול בעצבות]. רק שיאמר בלבו אמת שכן הוא ולמה לא תה' כן [פארוואס ניט?] מצד הגוף כו' שוב, אין כאן נפש בהמית – לא צריך לדבר עליה. הגוף מושך לכל התאוות, שהן בעצם צרכי הגוף – הוא גם לא אשם. אם לא יאכל – לא יחיה. גם תאוות מין – הוא צריך

משהו חוץ מהשכל והלב? כן, כפי שיסביר – הרעותא דלבא, הרצון הפשוט, שאצל כל יהודי הוא לה'. אבל השכל והלב שלו הם "רק רע כל היום", הכל תאוות. הייתי חושב שהתאוות הן רק בלב, אבל הוא כולל את השכל – משתמש בשכל באופן של "חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו"¹, כמו שלמדנו במאמר אחר². **שהוא** [הרע של השכל והלב]. **בחי' מצרי' כידוע** [אפשר לומר שמצרים לשון רבים, על משקל עינים-אזנים כו', כנגד שני מיצרים, של השכל ושל הלב].

מבנה הנפש: רעותא דלבא, שכל, לב

מהדברים הכי חשובים במאמר – חוץ מהיותו יסוד גדול של המאמר "פרק בעבודת ה'"³ – שבניתוח נפש האדם הוא לא משתמש במונחי התניא. הוא מדבר על "חלק אלוך ממעל ממש", אבל לא מזכיר נפש אלקית ונפש בהמית, אלא רק מזכיר שיש לאדם שכל ולב. יוצא מכאן כלל גדול – שצריך לעשות ממנו ענין גדול, במיוחד בדור שלנו, שלא כל כך מובנת החלוקה לנפש אלקית ונפש בהמית⁴ – שיש בחלוקה הרוחנית של האדם שלשה דברים, ממטה למעלה: לב, שכל ורצון.

מדובר כאן ברצון פשוט, "רעותא דלבא", שהוא מתנת אלקים – לא ממני בכלל. יש בי משהו שה' נותן בי אך אינו שלי, לא בזכותי. השכל והלב שלי הם בכי רע. כמו שאנחנו מדגישים בפרק בעבודת ה' – שלא יתפעל מכך (שההתפעלות מכך היא בעצמה ישות), אין חידוש, ככה צריך להיות.

יז ירמיה ד, כב.

יח לקו"ת בחקתי – שיעור כ"ח חשון ע"ט.

יט בספר לב לדעת.

כ כפי שדובר גם בסדרת שיעורי 'הצד האפל והצד המואר' שבט-אדר ע"ח.

לרעותא דליבא שיש לו [איני יודע להסביר לעצמי למה אני מתגעגע לה' ורוצה את תורתו ומצוותיו].

[למה האדם לא יודע להסביר?] **כי אינה שלו** [כאן פשיטא שבפשיטא שלא שלו. בתניא²⁷ כתוב שהבינוני מזוהה עם הנפש הבהמית, אבל כאן לא מזכיר כלל נפש הבהמית. יש לו שפלות – יש דברים ששלי, "רק רע כל היום", ויש מה שלא שלי, רעותא דלבא. כתוב בחסידות שיש שני סוגי רצון – רצון תחתון ורצון עליון, רצון על פי טעם ורצון לא על פי טעם. למה השכל והלב הולכים יחד? כי אלה רצונות ותאוות שעל פי חכמתו. אם על פי חכמתי – שייך לי. אם לא מובן בשכל שלי – לא שלי. זהו הגדר מה שלי ומה לא שלי. אם אני יכול להצדיק בשכל – שלי. אם איני יכול להצדיק בשכל – לא שלי.] **לא מחכמתו ולא מצדקתו** [לא מהחכמה שלי, ובוודאי לא זכיתי לו בצדקתי. יש עיבור נשמה של צדיק שזכיתי לו כי עשיתי משהו מאד טוב בחיים²⁸ – כאן לא מדובר בזכות מיוחדת, אלא במשהו שיש לכל יהודי.] **אך מפני חלק אלקות** [שה' נתן בי. לכן] **כל שעה חושק לשרשו** [יש לי תמיד את הגעגועים האלה.] **אשר לוקח משם** [עד כאן תיאור המצב].

אהבת ה' לישראל למעלה מטעם ודעת **וכאשר ישים ללבו כל אלה** [ההרגשה המתוארת כאן – שאני בכי רע ויש לי רעותא דלבא שלא שלי – היא בעצמה כבר אתערותא דלתתא, כי האדם מתחיל להגביר את הגעגועים, חושב עליהם. שוב, הוא אומר שאני רוצה את ה' לא בגלל שום

לפרות ולרבות. הגוף מלא תאוות.

עיקר ההבדל בין התאוות הנמוכות לבין התאוה העליונה – ה"רעותא דלבא", שגם הוא תאוה – שלמטה יש 'תאוות' לשון רבים, הרבה תאוות, כמו "צרכי עמך ישראל מרובין ודעתם קצרה"²⁹, יש הרבה דברים שאדם צריך והוא מתאוה אליהם, אבל ה longing הם רק לדבר אחד. או שהוא יודע מה יעוד הגעגועים או שלא, אבל מדובר בדבר אחד. כמו שמדברים על חיפוש הניגון שהלך לאיבוד, שאני יודע לזהות מה לא – כמו ידיעת השלילה של הרמב"ם. אני יודע לומר שכל התאוות הנמוכות הן לא מה שאני מתגעגע אליו – לא מתגעגע לאכול ולא לתאות מין, אלא למשהו אחר שאיני יודע. הגעגועים הם לדבר אחד בלבד.

רעותא דלבא שאינו שלי – לא נתפס בשכלי

אך יעקב חבל נחלתו חלק אלקה ממש [חבל מקשר ביני לבין הקב"ה למעלה.] **אליו אשא נפשי** [יש כאן רמז יפה. הוא 'התעלם' קודם מ"אהיה אשר אהיה", הזכיר רק "אהיה שלחני אליכם" – מה שה' מסכים למשה לומר להם, לא להזכיר להם עוד שעבוד³⁰. "אשא" ראשי תבות "אהיה שלחני אליכם". כאן כותב "אליו אשא נפשי" – "אליו", כמו געגועים, תנועה בלתי רציונאלית.] **ובו אם** [אולי צ"ל 'אני'³¹] **חפץ במצותיו וחוקיו להדבק בתורתו אף שאינו יודע שום שכל והשגה להבינו כלל וכלל מ"מ אינו יודע טעם**

כא ברכות כט, ב. ובתו"א כו, ג: "וכמארז"ל צרכי עמך ישראל מרובים ודעתם קצרה פי' שכשהדעת מתקצר ומתצמצם בבחי' מוחין דיניקה אזי נעשו צרכי עמך מרובים רבים ונפרדים, ולתאוה יבקש נפרד".

כב ראה רש"י לשמות ג, יד.

כג ההגהה כאן לא כל כך ברט-סמכא. אא"כ ה'אם' מתחבר ל'מכל מקום' שתי שורות הלאה.

כד תניא פכ"ט.

כה ראה תניא סוף פי"ד.

"אלהי אברהם" – רעותא דלבא (יצחק ויעקב – שכל ולב)

כעת מתחיל עוד ענין:

וזאת הבחי' נק' אלקי אברהם

מענין שבהתחלה הקב"ה כולל בפסוק את שלשת האבות, "אלהי אברהם, אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם". אחר כך "הוי' אלהי אבותיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב" – כולל את שלשתם יחד, בלי "אלהי" לכל אחד. אבל כאן משמע שפשוט לו שהכל נכלל באברהם, והבן (יצחק) והנכד (יעקב) נגררים אחרי האבא האמתי, אברהם אבינו, ונכללים בו. מזכיר לנו את הרמב"ם^ט, שאוהב בעיקר את אברהם אבינו ומזדהה עמו.

אנחנו יוצאים מההלולת אדמו"ר הזקן, שלגבי הדור של הרבי הוא אברהם אבינו (כמו שדברנו קודם בענין הדור השביעי, מלכות מחסד). אדמו"ר הזקן כאן רק אומר אברהם, לא מזכיר את יצחק ויעקב. יחסית, יצחק הוא טעם – על יצחק נאמר "בן חכם ישמח אבי", הוא שכל טוב – ויעקב הוא לב (מדת הרחמים בלב). אמרנו שכל אדם הוא בעצם רק שלש בחינות, רצון-עצמי שכל לב, כנגד האבות. כעת מדברים על רעותא דלבא – אברהם אבינו^{כז}. שוב, "אלהי אברהם" היינו אהבת ה' בלי טעם, ה' שאני עובד אותו רק מצד הגעגועים. הוא לא אומר, אבל אפשר להסביר ש"אלהי יצחק" כבר עם שכל, ו"אלהי יעקב" במדות. גם שמזכירים את כולם – שניהם טפלים לעיקר, אברהם אבינו.

כט הלכות ע"ז פ"א ה"ג.

ל משלי י, א; טו, כ. יל"ש משלי רמז תתקמד.

לא כמה שוה רעותא דלבא? אברהם-שמעון, ז פעמים אמונה (ראה באורך שיעור מוצאי ח"י כסלו, פורסם ב"זואביטה" שמות) – אברהם אבינו הוא "ראש כל המאמינים" (שמו"ר כג, ה עפ"י שה"ש ד, ח), ושם יש את הגעגועים (longing), שהם ביטוי של רדל"א, אמונה פשוטה, שירשים מאברהם אבינו (והעבודה שלנו היא לשמוע אותם, להפנים אותם, היינו אברהם שמעון). אברהם רעותא דלבא עולה 962, יחידה (מילוי שם סג) פעמים הוי'.

דבר ששייך לי.]

[האתערותא דלתתא הזו מעוררת למעלה אתערותא דלעילא:] באתעדל"ת אתעלד"ע כה"ג [באותו גוון, אותה צורה]. יתעורר ג"כ למעלה שהקב"ה יתעורר אהבתו לישראל אף שלא ימצא טעם ודעת מפני מה יאהב אותם [באים לקב"ה מלאכי השרת ושואלים אותו למה הוא בוחר בישראל – הוא אומר 'איני יודע'. כמו שאם ישאלו אותי למה אני רוצה את ה' – אומר שאיני יודע, לא יכול להסביר זאת. "דע מה למעלה ממך"^{כח} – "מה למעלה, ממך"^{כט} – מעורר למעלה אותו דבר, שהקב"ה אוהב אותנו ובוחר בנו בלי יכולת להסביר למה, לא תלוי בשום זכות]. מ"מ יאהב אותם להטיב להם בכל מיילי דמטיב כמ"ש לא מרובכם מכל העמים וגו' ולא בצדקתיך ויושר לבבך כ"א אשר חשק ה' בו

שאם ה' אהבת ישראל מאיזה טעם היה ג"כ אהבת הקב"ה בן כי כמים הפנים כו' [כאן הוא מדבר על רעותא דלבא למעלה מטעם ודעת לגמרי, לא מה שמופיע בתניא, בתחלת חינוך קטן ועוד, "לאהבה את הוי' אלהיך כי הוא חייך"^ל – אהבת ה' כי הוא החיים, אני רוצה לחיות. יש הרבה מדרגות אהבה בתניא שיש להן איזה טעם – כאן הוא לא מתייחס אליהן כלל, שולל אותן. הרעותא דלבא היא בלי שום טעם, ודווקא היא מעוררת למעלה אותו דבר. אם האהבה שלי היתה עם טעם אהבת הקב"ה גם היתה עם טעם, והרי אין טעם לאהוב אותי – אז אוי ואבוי.]

כו אבות פ"ב מ"א.

כז אור תורה (קה"ת) אות תפ.

כח דברים ל, כ.

וכמו זה' פקד את שרה [נס]. אם יש טעם – כבר לא נס אלא טבע. שרה עקרה, "אין לה ולד"^ל, "אפילו בית ולד אין לה"^מ, וה' פקד אותה – יותר מזכרון. למה הוא מזכיר את שרה? הוא רוצה לשדך בינה לבין אברהם. אברהם היינו אהבה בלי טעם, המעוררת למעלה פקידה – שה' יפקוד את שרה, אשת אברהם. אם אברהם הוא האבא שלנו, ואנחנו בניו, אנחנו גם האשה שלו – מקבלים מאברהם (וכידוע ששם העצם שלנו, ישראל, נגזר מ"כי שרית גוי"^נ, לשון שרה). [שהיא [הפקידה] למעלה ממחשבה ומבחי' זכור"^ו שהוא בחי' דעת] משמע גם ש"זכור" לשון זכר, כמו "זכור את יום השבת"^ז, ואם כן פקידה היא נוקבא – גם מצדיק שכותב "והו' פקד את שרה"^ח, כי זו עבודת נוקבא, שאני איני זכאי ומה שיש לי אלה רק געגועים, כמו "ואל אישך תשוקתך"^ט. "מלכות פה"^{יב} – "פקד פקדתי", "פה אל פה אדבר בו"^{יג}, "פה אלמים ופה עקרות"^{יד} כפי שדרשו על "ועלה לתרופה"^{טו}. בכל אופן, משווה בין פקידה לזכירה. אבל זה אינו רק רצונו וחשק בלי טעם כו'. וזה הכלל הי' בישראל במצרים [הם ידעו זאת, קבלו את הסוד] מיוסף

פי' שזאת העבודה ע"ד הנ"ל אינה מכח הדעת [חידוש, איפה כתוב כזה דבר? כשאני אומר "אלהי אברהם" הכוונה שאני עובד את ה' לא מצד הדעת – אברהם הוא למעלה מטעם ודעת]. כי לית מחשבה וכו' [אברהם הוא הראשון שהכיר את ה'. איך הכיר אותו? כ"לית מחשבה תפיסא ביה כלל".] רק בלי טעם כלל רק מבחי' אברהם מבחי' החסד אהבה עזה כו' [שכאן היינו ברדל"א – רעותא דלכא בלי טעם ודעת, געגועים. כידוע^{טז} ששרש האבות, חג"ת, ב-ג רישין שבכתר – רדל"א, רישא דאין, רישא דאריך. עד כאן ווארט חשוב – שמדרגה זו היא "אלהי אברהם".

זכירה – עם טעם, פקידה – בלי טעם
 כעת כותב עוד משהו, אודות הסימן שה' נראה אלי:

והוא נק' פקד פקדתי

עבודת האהבה בלי טעם נקראת פקידה. למדנו בעבר הרבה מאמרי דא"ח – גם מאמרים עמוקים של רבי אייזיק^{יז} – על ההבדל בין זכירה לפקידה. עיקר הווארט של רבי אייזיק שפקידה היא 'זכירה שיש בה מעשה'. כאן יש ווארט מחודש, שאיני זוכר – שזכירה היא עם טעם ופקידה היא בלי טעם. לפקוד מישהו היינו לרצות להיטיב לו בכל מילי דמיטב בלי טעם. הווארט כאן שיהודי יודע שאינו שוה, כמו שמשא רבינו ראה את דתן ואבירם וחשב שאין כבר זכות לעם ישראל להגאל^{יח}. יהודי יודע שהגאולה יכולה לבוא רק מכך שה' אוהב אותנו בלי טעם, בלי זכות – זו מדרגת "פקד פקדתי".

לב ראה התוועדות י"ט כסלו ש"ז (נדפסה ב"ואביטה" ויחי) והנספח שם.

לג חנה אריאל תחלת פקודי. ראה מעין גנים ושעשועים יום יום פקודי; מלכות ישראל ח"א מאמר "פקד יפקד".

לד ראה רש"י לשמות ב, יד.

לה בראשית יא, ל.

לו יבמות סד, ב.

לז בראשית לב, כט.

לח יש כאן גרסה אחרת, שבמקום "זכור" כתוב 'שכל'. באותו כתב יד היה כתוב 'שכר' – הבינו שיש כאן טעות הדפוס, וחשבו ש-ר היא טעות וקראו כ-ל. אפשר לקרוא כשכל, אבל הגרסה הנכונה הא הכתובה כאן, לא 'שכר' אלא 'זכר', כי רוצה להשוות בין זכירה לפקידה.

לט שמות כ, ח.

מ בראשית כא, א.

מא שם ג, טז.

מב הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

מג במדבר יב, ח.

מד סנהדרין ק, א.

מה יחזקאל מז, יב.

רעותא דלבא ושפלות, כי הוא אומר שבטול הוא גם עם נקודת השגה, לא בלי טעם. הוא כותב כאן ששם הוי' מהווה את העולמות - שם הוי' דלתתא - "מחמת שמשגיגים שרשם ומתבטלים נגדו". מה פירוש "מחמת"? בדרך כלל 'בגלל' - בגלל השגתם את שרשם ובטולם הוא מהווה אותם. מה הכוונה? נראה לומר - צריך להתבונן בענין - שההתהוות יש מאין משם הוי' עוברת דרך השכל. הוי' היינו י-ה-וה - צמצום- התפשטות-המשכה-התפשטות^מ - וקודם כל עובר דרך נקודת החכמה. הרבי הרש"ב כותב בהרבה מאמרים שלכל דבר בעולם - לא רק ליהודי, גם אבן - יש נקודת בטול. דרך נקודת הבטול הוא מתהווה. הוא מסביר כאן שמישהו מתבטל למישהו כי הוא תופס שהוא אין ואפס לעומת אותו אחד (כלומר, הרגשת עצמו כיש' היא באמת ה'אין' והרגשת ה'אין' האלקי המהווה אותו היא ה'יש' באמת).

שוב, הוא לא מתייחס ל'בטול במציאות ממש', שמצד הכתר^מ - גם בלי טעם. אבל הבטול במציאות של החכמה - כמו שמשמע מהמלה חכמה בפשטות (בתניא³ כתוב שחכמה אינה שכל, אבל הפירוש הפשוט הוא כן סוג של שכל) - הוא מתוך שכל. שכל שמביא אותך לבטול במציאות. כאן מהמלים לא ברור אם מדבר בבטול במציאות או בטול היש - מפשט המלים אפילו יותר משמע שמדובר בבטול היש, שמשגיג את השרש ומתבטל נגדו, אבל הוא לא נחית כאן להבדל בין המדרגות - אבל בכל אופן יש בבטול זה השגה. כך ה' מהווה

[שאמר להם "פקד יפקד"^מ - יוסף כבר השריש בהם שהגאולה תבוא בלי טעם]. **שאינ נגאלין אלא מבחי' פקד פקדתי וזהו שלא האמינו למשה באמרו ה' נראה אלי** [רק "הוי' נראה אלי" לא אומר שום דבר, כי יתכן שנראה אלי כי אני גאון עולם, ראש ישיבה גדול, עם שכל או עם זכות אחרת]. **אף שאמר להם ראי' מדעת והשגה כו'** [אם הוא אמר להם דברים עם טוב טעם ודעת - כל הכבוד, אבל 'זה לא זה'] **רק במה שאמר** [אחר כך, כפי שה' אמר לן] **אלקי אברהם** [שוב, מתעלם מ"אלהי יצחק ואלהי יעקב"]. **האמינו לו שהוא בחי' פקוד וכו'**

שם הוי' - בטול עם השגה, שם אהי' - בטול במציאות

קעת עוד חידוש גדול:

וזהו שהשיב הקב"ה אהי' [שלחני אליכם] כו' [ולא הוי', כפי ששאל בהתחלה. מה חסר בשם הוי'? הוא אומר כאן משהו נפלא - שבשם הוי' יש קשר לטעם ודעת, ובשם אהי' אין קשר לטעם ודעת. צריך להבין למה. הפרשה הבאה - פרשתנו, "וארא" - מתחילה "ושמי הוי' לא נודעתי להם", שם הוי' דלעילא. אבל כאן, בפרשת שמות, אין עדיין שם הוי' דלעילא. מוזכר שם הוי' 'סתם', שיחסית הוא שם הוי' דלתתא, על שם שה' מהווה את העולמות תמיד, כפי שכותב כאן, ווארט מאד יפה: **שבחי' הוי"ה הוא שמהווה כל העולמות מחמת שמשגיגים שרשם ומתבטלים נגדו כו'** ["הוי' בחכמה"^מ - חכמה היא בטול, בטול במציאות. אם כן, התחלנו את "פרק בעבודת ה'" שמהות האדם היא בטול ושפלות, וכאן יוצא שהאדם הוא

מח ראה תניא אגה"ת פ"ד; סוד ה' ליראיו שער ב פ"ד; שער יב פ"ב. נתבאר בשיעור א"י במשנת אבות החסידות (3) - נדפס ב"ואביטה" וארא.

מט ראה הטבע היהודי מאמר "התפלה המתמדת" הערה רסט (ובכ"ד).

נ פי"ח.

מו בראשית נ, כד-כה; שמות יג, יט.

מז משלי ג, יט.

מרבם להזכיר³⁷, שתיקון הברית אינו תשובה, אחרת ממה שכתוב בתניא. בתניא³⁸ כתוב בשם ראשית חכמה שתשובה תתאה לא מועילה לפגם הברית, אלא תשובה עילאה. בתורת שלום הוא אומר שפגם הברית הוא העלם השלמות העצמית, והתיקון הוא רק גילוייה מחדש – לא תשובה, אלא משהו אחר. לכן לא עושים תשובה על פגם הברית, אלא רק מגלים מחדש מה שנעלם. אם כבר תשאל אותי מה צריך לעשות לשם כך, אני אומר לך – תלמד הרבה חסידות לעומק. כאן כותב אותו דבר, שתיקון פגם הברית אינו תשובה, אבל הוא לא אומר שהפתרון הוא ללמוד הרבה חסידות. הוא רק אומר שתדע שיש לך מתנה, שאינה שלך – הרעותא דלבא – וזהו כבר תיקון הברית.]

לפי שענין תשובה הוא הפלות
[נפילות] **האדם משרשו בפגם ברית**
[כל פעם שאדם פוגם בברית זו נפילה – 'נפילתי'. מהי תשובה? "כי נפילתי קמתי"³⁹ – שאחרי שנפילתי צריך לקום. הוא אומר שהתיקון הוא משהו אחר, "וזאת לפנים בישראל"⁴⁰ – פעם היו מדברים על "שבע יפול צדיק וקם"⁴¹, "כי נפילתי קמתי", אדם פגם וצריך לעשות תשובה. אבל האמת לאמתו, אם רוצים להגאל – גם גאולת מצרים, וכ"ש וק"ו הגאולה העתידה של משיח – לא זו הדרך.]
וכיוצא בו ותשובה הוא שמשיב
נשמתו לשרשה [הוא נפל מהשרש וכעת צריך להשיב לשרש. זו תפיסה אחרת לגמרי.]
אבל ע"ד הנ"ל [שאנו מסבירים כאן, היא משהו אחר. זו עבודה בה] **לא יפול הנופל כלל** [אין כזה דבר נפילות. אם כבר, הנפילות המשך השיעור בעמ' 37

את העולמות, והכל נכלל בפירוש שם הוי' כמהווה, ולכן הגאולה לא תבוא ממנו. חידוש מופלא, שהגאולה לא תבוא משם הוי' – אבל בעצם "ושמי הוי' לא נודעתי להם", משם הוי' דלעילא יבואו הנסים והגאולה, יחד עם שם אהי'. משם הוי' – שבינתים מכירים רק אותו, שם הוי' של האבות – לא תבוא הגאולה, ולכן אי אפשר לבשר להם את הגאולה בשם הוי'.

אבל בחי' אהי' הוא למעלה מן בחי' זו כו' [כדי להבין קצת יותר טוב: מה עיקר ההבדל? אהיה לשון עתיד. על הוי' כתוב שהוא "היה הוה ויהיה כאחד", אבל היות שלשון מהווה – הוא בעיקר בהווה, ברגע זה ה' מחדש בטובו בכל יום תמיד, זו חוית הוה. אהיה הוא תחושת עתיד. מה ההבדל? העתיד הוא נעלם גמור. צריך לומר שבכל חוית הוה יש איזו השגה. הוה הוא דבר שאפשר להאחו בו, אבל בעתיד אין שום אחיזה – על כך כתוב בפירוש בחסידות, כמו שאנחנו מסבירים⁴², שאמונה היא תענוג עתידי, תענוג שעוד לא היה, לכן אין בו שום השגה. טעם הוא לשון תענוג, ומה שכולו עתיד כולו אמונה – רק געגועים. געגועים לא מתייחסים להווה בכלל. איני מתגעגע להוה. שם הוי' הוא חוית ההוה, מה שה' מהוה, ולכל הוה יש תענוג – אבל בעתיד אין תענוג גלוי.]

תקון הברית –

שלמות העצמית "שאינה שלו"

וכשתנהג אדם ע"ד הנ"ל הוא תיקון לפגם ברית [למה? כעת המכה בפטיש. כי הנהגה זו אינה תשובה – נוגע לדברי הרבי הרש"ב בתורת שלום⁴³, שאנו

גג ראה מחול הכרמים ח"ב פ"ט (עמ' קה), ובכ"ד.

נד אגרת התשובה פ"ד.

נה מיכה ז, ח.

נו רות ד, ז.

נד משלי כד, טז.

נא ראה הנפש פ"ד (עמ' עב) ובכ"ד.

נב תורת שלום אור לכ"א כסלו תער"ג.

"וימש חשך"

מעין גנים - 'נקודה חסידית' בפרשת בא

בין אור לחשך בין ישראל לעמים

מציינים בנוסח ההבדלה: "בין קדש לחול בין אור לחשך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה".

"בין אור לחשך" הוא כ"בין ישראל לעמים", וכשיש חשך למצרים ואור לישראל זו גם הבדלה מהותית ביניהם, מתברר כי לישראל שייך בעצם האור ואילו המצרים שייכים לחשך מעצם טבעם. ההבדלה "בין אור לחשך" היא גם היחידה שנראית באופן מוחשי במציאות, בעוד שאר ההבדלות אינן גלויות לעין הגשמית (לפחות לעת-עתה, עד ביאת המשיח). מבחינה זו, תלויות ההבדלות כולן בהבדלה בין האור והחשך, הממחישה ומסבירה את ההבדלות האחרות ומלמדת שיש בהן ממש (כאשר מי שאינו מכיר בהבדל מהותי בין אור לחשך, גם לא מסוגל להכיר בהבדל שבין ישראל לעמים).

"מאויבי תחכמי"

מדוע שייך סוד הבירור וההבדלה בין ישראל לעמים דווקא למכת חשך? עשר המכות מכוונות לפי האר"י כנגד י ספירות מלמטה למעלה - ממלכות עד כתר. לפי זה, מקבילה מכת חשך לספירת החכמה, עליה נאמר בזהר "בחכמה אתברירו"¹. עצם ההבחנה בין דבר טוב לרע נעוץ בנקודת הבטול לה' - מה שבטל לה' שייך לצד הקדושה וה' שורה עליו, ואילו מי שחש כ"יש ודבר נפרד בפני עצמו", שאינו בטל לאלקות, שייך לתחום הסטרא-אחרא'². כח החכמה, כח הבטול בנפש (חכמה היינו כח מה'

כל מכות מצרים היו "נגף ורפוא"³ - "נגף" למצרים 'ורפוא' לישראל"⁴. זהו תהליך בירור בו נרפא עם ישראל מכל נגיפיו והם מתרכזים במצרים, מתברר 'מה שייך למי' - כל הטוב והמועיל פונה לישראל וכל הרע והמזיק מתרכז במצרים. חשיבות מיוחדת ישנה למכת חשך בתהליך הבירור בין ישראל למצרים: ראשית, במכה זו יש הכנה ליציאת מצרים ברכוש גדול, כדרשת חז"ל⁵ שבמהלך ימי החשכה חשפו ישראל את הרכוש המצרי המוסתר - זו הכנה למעבר מוחשי של "כל טוב ארץ מצרים"⁶ לעם ישראל (וידוע מהמקובלים⁷ ש"וינצלו את מצרים" מתיחס גם - ובעיקר - לרכוש גדול רוחני, לניצוצות הקדושים שביררו ישראל מן המצריים).

ועוד, עם היות שבכל מכה ניכרה הבדלת ישראל ממצרים, הרי שבמכת חשך בלט ההבדל במיוחד - היחס של "חשך אפלה בכל ארץ מצרים... ולכל בני ישראל היה אור במושבתם"⁸ מבטא גם הבדלה מהותית שבין עם ישראל לגויים. שהרי ההבדלה "בין אור לחשך" היא אחת מארבע הבדלות שאנו

שיעור ב' שבט תש"ס, מוצש"ק פרשת וארא. נרשם ע"י איתיאל גלעד.

א ישעיה יט, כב.

ב זהר ח"ב לו, א.

ג תנחומא וארא יד (ובכ"ד). הובא ברש"י לשמות י, כב.

ד בראשית מה, כ.

ה פע"ח שער הק"ש פ"ג; שער המצוות ארה.

ו שמות יב, לו.

ז שם י, כג.

ח הובא בתניא אגה"ק כא בשם הזהר (ראה טעמי המצוות למהרה"ו פרשת עקב).

ט תניא פ"ו.

י זהר ח"ג כח, א; לד, א; רלה, ב; זהר חדש (מרגליות) לד,

מכת בכורות – עולה בגימטריא י פעמים **חשך**,
 כלומר – ממוצע כל מכה הוא **חשך**!]

"וימש חשך"

כיצד ניתן לברר את "חשך מצרים"? מה ניתן לקחת ממנו לעבודת ה'? כדי ללמוד מחשך מצרים יש לעמוד על סודו הפנימי, ומלת המפתח לך היא **"וימש חשך"**¹, לה שלשה פירושים (שהובאו ברש"י): "וימש" משרש **אמש**, "ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה"; "וימש" משרש **מוש**, סר חשך הלילה (ובא חשך אחר); "וימש" משרש **משש**, חשך כה עב עד שניתן למשו בידים.

שלשת הפירושים מכוונים כנגד יסודות עבודת ה' שלמד מורנו הבעש"ט¹⁰ – הכנעה, הבדלה, המתקה – ומבטאים תהליך בירור של מהות החשך:

"וימש" משרש **אמש** מבטא את עצם פעולת ההחשכה – פעולת הכנעה ובטול (חווית ההחשכה מבטאת את שפלותי כנגד מי שמאיר יותר ממני, ואני חש חשוך ביחס אליו – כפי שאומר הזהר שכתר עליון, בו מאיר אור צח ומצוחצח, הוא חשוך ושחור כנגד אור "עילת כל העילות"¹⁰).

"וימש" משרש **מוש** מציין את ההבדלה בין אור וחשך – כשסר חשך הלילה הטבעי מתברר שלבני ישראל מאיר אור ושרש החשך שייך למצרים.

"וימש" משרש **משש** טמונה המתקת החשך – כשמתחדש שחשך אינו רק העדר-אור אלא בעל ממשות משלו, מסתבר שיש בו גם טוב ומתיקות (שהרי רע הוא רק העדר ושליה של הטוב בעל הממשות).

– כח משה האומר מתוך בטול עצמי מוחלט "ונחנח מה"¹¹), עושה את הברור בין קודש לחול, בין ישראל לעמים (ובשל כח הברור שבחכמה דרשו חז"ל¹² שבחשך נעשה גם הבירור בתוך ישראל בין המעונין לצאת ממצרים ובין מי שנשקע בישות מצרים ולא חפץ בגאולה).

בפרט, זהו ההבדל בין חכמת ישראל לחכמת מצרים: חכמת ישראל היא חכמה דקדושה, כח הבטול הפתוח לאור האלקי המבריק לו הברקות חכמה מלמעלה, ולכן היא חכמה מוארת. לעומתה חכמת מצרים היא חכמה דקליפה – חכמה הנותנת ממשות עצמאית לעולם הנראה לעין וממלאת גאווה את חכמיה, ולכן זו חכמה חשוכה. במובן מסוים, פגעה מכת חשך במיוחד בחרטומי מצרים – נתברר שחכמתם אינה מאירה להם בחשך, והם יושבים בחשך ככל הכסילים.

אמנם, למרות שיוך המכות הרעות – ובפרט החשך – למצרים, לאחר מכת חשך אומר משה "כי ממנו נקח לעבד את הוי"¹³, פסוק הנדרש בחסידות כיסוד ללימוד דרך בעבודת גם מן הרע ("כי ממנו [מפרעה עצמו] נקח לעבוד את הוי"¹⁴). הדברים אמורים כלפי מצרים בכלל, ואף כלפי המכות שבאו עליהם, שכפי שהוסבר הובררו כשייכות להם בעצם. גם כאן מתנקזים הדברים בעיקר לענין מכת החשך: פסוק נוסף ממנו נלמד היסוד של 'לקיחת' דרך בעבודת ה' גם מן האויבים הרעים הוא "מאיבי תחכמני"¹⁵, ממנו עולה שעיקר השלל שנלקח מן האויב הוא חכמתו, ולענינו – חכמת מצרים החשוכה. [רמז נפלא להתנקזות כל המכות ומשמעותן

לחשך דווקא הוא כי שמות עשר המכות – **זם צפרדע כנם ערב דבר שחין ברד ארבה חשך**

א; הקדמת תקוני זהר ד, א ובכ"ד.

יא שמות טו, ז-ח.

יב שמות י, כו.

יג תהלים קיט, צח.

יד שמות י, כא.

טו כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) אות כח.

טז תקו"ז ע (קלה, ב).

"ישת חשך סתרו"

כמובן, כדי 'לקחת' משהו מ'חשך מצרים' יש להתחסל לפירוש השלישי, פירוש ההמתקה, המאפשר 'למשש' שגנוז בחשך כח חיובי שיש להצילו. מהו 'חשך ממשי'? כל אור הוא גילוי של מקורו, של העצם ממנו הוא בוקע, אך זהו גילוי חלקי בלבד – כזה הנתפס בראית מתבונן מהחוץ – בעוד העצם עצמו נותר תמיד חשוך ונעלם. את העצם לא ניתן לראות, הוא "חשך", אך זהו 'חשך ממשי' יותר מכל אור שמגלה אותו (שהרי אור הוא דבר קלוש וחסר ממשות). ונסביר את הדבר ביחס לה': כל גילויי אור ה' חלקיים, ואינם תופסים בעצמותו יתברך – האור הוא רק שיקוף ומראה חלקי של ה' כפי שהוא נתפס לנברא (שמנעד האור שהוא מסוגל לקלוט מצומצם מאד). האור מספק חוית קשר לה', אך לא מאפשר לתפוס באמת בעצמות ה'. לעומת זאת, אם יגלה ה' את עצמותו – גילוי אור מוחלט, ה'חושף' את כולו – יתפס הדבר לנבראים כחשך מוחלט. אור שאינו נתפס בכלי האדם הוא חשך מבחינתו. אכן, זהו החשך הממשי ביותר – זו נגיעה בעצם ו'מישוש' שלו, למרות שאין כאן כל גילוי אור.

מתברר שה' מסתתר דווקא בגילוי המוחלט. גילוי שמתחסל לנברא ונתפס לו הוא אור, אך אינו משקף את ה' עצמו, ואילו גילוי המוחלט של ה' הוא חשך עב וממשי המסתיר את ה' מכל גילוי אנושי – בחשך זה הוכו מצרים, כדרשת חז"ל: "מהיכן היה החשך? מחשך של מעלה, שנאמר 'ישת חשך סתרו'".^{יז}

משה ואהרן

הכח לבירור 'וימש חשך' שייך למשה רבינו (המקביל לספירת החכמה ומברר בבחינת "מאיבי תחכמני" את חשך-חכמת מצרים). כך מוסבר בחסידות^{יח} שתפקיד אהרן בתהליך יציאת מצרים היה לעורר את ישראל לצאת ממצרים ברצונם, ואילו תפקיד משה היה הכאת קליפת מצרים. כדי לעורר געגוע לה' וחשק לצאת ממצרי העולם די בגילוי אורו – בתזכורת של אהרן לנשמות ישראל על טוב ה'. אך כדי להכות בקליפה לא די בגילוי אור מצומצם וחלקי, שהנבראים קולטים ו'מסננים' בכליהם (ואז הם יכולים לתפוס את האור כחלק מתחום עולמם, כעבודה זרה או ככישוף ר"ל) ודרוש גילוי עצמות ה' – רק עוצמת גילוי זו, החשוכה לגמרי למצרים, מוחצת אותם בממשותה הבלתי נתפסת להם.

אחרי הכאת הקליפה מתבטא כח משה ביעודו העצמי – במתן תורה: גילוי האור מעורר בישראל תשוקה עצומה לאחוז בעצמות ה', הם מבינים שאור שלא נתפס בכלים נותר קלוש וחסר קיום ומשתוקקים לכלים ממשיים, כלים ששרשם בעצם הממשי, ולכן הם תופסים בו וממשים את אורו. החשך הממשי הוא התורה והמצוות להם זוכים ישראל – תורה ומצוות יכולים להיות נטולי אור גלוי, ללא חוית נפש פנימית, אך דווקא בממשותם נתפס ה' עצמו בשלמות.

יז תהלים יח, יב.

יח שמות רבה יד, ב (וראה גם תנחומא בא ב).

יט ראה באורך ובריבוי מקורות בשיעורי ז' שבט ע"א.

טעם מצוה – בא – ברכת הלבנה

כל זה מלבד הטעם הפשוט שבקידוש לבנה יש שבח על התחדשות הבריאה, כמו שכתב הלבוש "מפני שרואים בה בתנועת הלבנה מעשה השם יתברך וגבורתו", ומלבד כל הסודות הרמוזים בה "שרומזת לשכינה" (המשך דברי הלבוש), ובערוך השולחן "ובודאי יש בזה סודות גדולות ונוראות כאשר האריכו חכמי הקבלה שענין מיעוט הירח וענין חטא אדם הראשון נוגעים זה לזה ולעתיד לבא כשיתוקן חטא אדם הראשון אז יתוקן גם מיעוט הירח".

"החדש הזה לכם" היא "מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל"^א, "הכל הולך אחר הפתיחה" וכל המצוות נמשכות אחרי מצוה זו. גם היום, כאשר יהודי מברך על החודש בזמנו, עולה לו כאילו קיים את המצוה הראשונה. וכן נמצא בראשונים שמטעם זה יש שמחה יתירה בברכת הלבנה "והאי דנהיגין לרקד לפניו טעמא דהא מילתא משום שמחה שחייבין אנו לשמוח על מצוה ראשונה שצוה הב"ה לנו"^ב.

מצות "החדש הזה לכם" ניתנה לישראל עוד לפני יציאת מצרים, כדי להכשיר אותם לצאת ממצרים בה ובזכותה, וכן היום בזכות ברכת הלבנה זוכים לגאולה, ויתקיים בנו "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"^ג. הקשר לגאולה העתידה מודגש ביותר בנוסח ברכת הלבנה "שהם עתידים להתחדש כמותה" (ויש לפרש: "שהם עתידים, בזכות מצוה זו, להתחדש כמותה"), כמו שכתב הרמ"א בשולחן ערוך "ונוהגין לומר **דוד מלך ישראל חי וקים** [= ראש חודש]", שמלכותו נמשל ללבנה

"הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה"^א. ובגמרא "כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה, כתיב הכא 'החדש הזה' וכתבי התם 'זה אלי ואנוהו'^ב."

קידוש הלבנה כקידוש החודש

מצות "החדש הזה לכם" היא "לקדש חדשים ולחשב חדשים ושנים"^א. והנה היום לוח השנה קבוע מראש (לפי החשבון המסור בידינו)^א וממילא המצוה אינה מתקיימת במעשה כפי שהיה בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה. אבל נראה שברכת הלבנה היא מצוה דרבנן שהסמיכו על מצות "החדש הזה לכם", שבזה נחשב כאילו קיימנו קידוש החודש, וזה נרמז במה שלמדו בגמרא מהפסוק "החדש הזה לכם" את מעלת ברכת הלבנה. וכשם שבזמן שהיו מקדשים על פי הראיה היתה מצוה מיוחדת שעדים יראו ויעידו, "כזה ראה וקדש"^ב, כך בזמן הזה מצוה לראות את הלבנה ולברך עליה, מעין קידוש החודש. ובוה מובן מה שקוראים לברכת הלבנה "קידוש לבנה", כיון שהיא נמשכת ממצות קידוש החודש-הלבנה.

נרשם ע"י יוסף פלאי.

א שמות יב, ב. בכל הבא לקמן ראה ש"ע ונושאי כלים או"ח סי' תכו.

ב סנהדרין מב, א.

ג לשון הרמב"ם ספר המצוות מ"ע קנג. והרמב"ן בהשגות לסהמ"צ (שרש א) ביאר בדעת הבה"ג שיש שתי מצוות: קביעות ראשי חדשים ועיבור שנים.

ד ראה השגות הרמב"ן לסהמ"צ מ"ע קנג. חינוך מ"ע ד.

ה ראש השנה כ, א.

ו בסדר אדה"ז הכותרת היא "**סדר קדוש לבנה**" = "**לענין כל ישראל**" שכולם רואים את הלבנה בהתחדשותה – תכלית וסיום כל התורה כולה, "ונעץ סופן בתחילתן" במצוה הראשונה שהצטוו ישראל. ובסידור אדה"ז המקורי (סידור עם דא"ח) כתוב **סדר קידוש הלבנה** שעולה **ביאת המשיח**.

א רש"י בראשית א, א.

ב ספר המנהגות לרבי אשר מלוניל (לה, ב).

ג מיכה ז, טו.

ועתיד להתחדש כמותה, וכנסת ישראל תחזור להתדבק בבעלה שהוא הקב"ה דוגמת הלבנה המתחדשת עם החמה שנאמר 'שמש ומגן ה'". ולכן עושין שמחות וריקודין בקידוש החודש דוגמת שמחת נישואין¹, וכן מסיימים ואומרים "ויתקיים בנו מקרא שכתוב 'ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם' אמנ". וכן בדורנו עורר הרבי מליובאוויטש על מצוה חביבה זו, שיש בה קירוב הגאולה וביאת המשיח "להזהר ולהשתדל יותר בקידוש לבנה... ועוד ועיקר, קידוש לבנה מתוך כוונה מיוחדת למהר ולזרז ולפעול תיכף ומיד ביאת דוד מלכא משיחא"². התחדשות הלבנה היינו שהיא חוזרת לקבל את אור השמש-החמה, והוא משל לכנסת ישראל (הלבנה) שמקבלת את אור ה' (הנמשל לשמש), כנ"ל בדברי הרמ"א. וכן אומרים "ויהי רצון מלפניך... למלאות פגימת הלבנה... ויהיה אור הלבנה כאור החמה" – דהיינו שהשכינה, כנסת ישראל, תקבל את אור ה' בשלמות, "יחוד קודשא בריך הוא [חמה] ושכינתיה [לבנה] ביחודא שלים". ורמז מובהק: בברכת הלבנה יש **חמה** תבות (**חמ** תבות בנוסח עצמו ו-ה תבות בחתימה)!

מועט מחזיק את המרובה

"תנא דבי רבי ישמעאל, אילמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים פעם אחת בחדש³ דים", ופירש רש"י "אילו לא זכו למצוה אחרת אלא לזו שמקבלין פני שכינה פעם אחת בחדש כדאמרן בגזירה שוה [החדש הזה... זה אליו]". כלומר, מצוה זו כוללת כל תרי"ג מצוות (כנ"ל שהיא המצוה

¹ הושע ג, ה. וראה רש"י שם.

² יא התוועדויות תשנ"ב ח"א עמ' 225.

³ יב **פעם אחת בחדש** = **בראשית** (שהרי מצוה זו היא ראשית המצוות), כאשר ראשי התבות **פאב** = 83 ושאר האותיות = 10 פעמים 83.

יג חולין ס, ב. "לכי ומעטי את עצמך... ליקרו צדיקים בשמך, יעקב הקטן שמואל הקטן דוד הקטן".

יד דברים ז, ז. רש"י שם.

טו בראשית א, טז.

טז בראשית לב, יא.

יז כמו שכתב הטור. וראה שע"ת בשם המקובלים שיש לומר בסדר העולמות "עושך [עשיה] יוצרך [עשיה] בוראך [בריאה] קונך [אצילות]" וכן הוא בנוסח אדמו"ר הזקן.

יח בראשית לז, ט. ראה רש"י שם.

והנה המגן אברהם²² הביא מהשל"ה שנים פטורות מקידוש לבנה כיון שזו מצות עשה שהזמן גרמה, ואע"פ שהן מקיימות גם מצוות עשה שהזמן גרמה (וגם מברכות לרוב הדעות) מכל מקום מצוה זו אין מקיימות "מפני שהן גרמו פגם הלבנה". וכתב המגן אברהם שלפי זה מה שכתוב בגמרא "נשי דידן נמי מברכי" הוא לאו דוקא אלא "לישנא בעלמא". והנה מה שכתבו השל"ה והמג"א שקידוש לבנה היא מצות עשה שהזמן ג"ג, כן כתב גם אדמו"ר הזקן²³ (אע"פ שיש אחרונים שרצו לחלוק על זה²⁴). ומה שכתבו מפני שהנשים גרמו פגם הלבנה (דהיינו שהאשה גרמה לחטא עץ הדעת וזה קשור לפגם הלבנה, אע"פ שפגם הלבנה קדם לזה!), על זה כתב הבן איש חי²⁵ "דע כי טעם זה לא נזכר בדברי רבינו האר"י ז"ל ולא נמצא בדבריו מניעה לנשים בברכת הלבנה" (ונראה שגם השל"ה כתב זאת לתת טעם למנהג הנשים ואפשר שגם לדעתו אין איסור בדבר). ועוד, הרי ראש חודש הוא היום המיוחד לנשים²⁶, שניתן

רחל (כנגד שלש הבחינות: דומים ללבנה, מונים ללבנה, עתידים להתחדש כמותה). בקידוש לבנה יש צידוק הדין על מיעוט הלבנה, "פועל אמת שפעולתו אמת" ופירשו התוספות "שבאמת ובדין מיעטה". צידוק הדין הוא התודעה המתקנת של ה"מעט", "טוב מעט לצדיק"²⁷, שמצדיק עליו את הדין במעט שיש לו. אדרבה, הוא מסתפק במעוט, שמח בו וטועם בו טוב טעם, **מעט** אותיות **טעם**. כאשר זוכים לסוד המעט, אז הקב"ה מוסר רבים ביד מעטים, מוסר את אומות העולם (המונות לחמה) ביד ישראל (המונים ללבנה), כמו שאומרים בקידוש לבנה "...לא יוכלו כל אויבי לנגוע בי לרעה. תפול עליהם אימתה ופחד...". והנה **מעט מחזיק את המרובה = אהבת ישראל**, כאשר כל אחד ממעיט עצמו ומקבל את חבירו באהבה, ולכן אומרים בקידוש לבנה "שלום עליכם, עליכם שלום" להרבות אהבה בין איש לרעהו. נמצא שמצוה זו היא סגולה לשלום.

נשים בקידוש לבנה

כתוב בגמרא²⁸ "אמר ליה רב אחא רב אשי, במערבא מברכי ברוך מחדש חדשים. אמר ליה, האי נשי דידן נמי מברכי. אלא כדרב יהודה דאמר רב יהודה, ברוך [וכו'] אשר במאמרו ברא שחקים [והמשך כל הנוסח שבידינו]". ומשמע שגם נשים מברכות, אלא שאומרות מטבע קצר, כנוסח ארץ ישראל ("מערבא", וכן באמת הוא הנוסח בירושלמי²⁹), וכן כתב המאירי³⁰.

כב או"ח תכו סק"א. וראה דברי המגן אברהם סי' רצו סקי"א.

כג שו"ע אדה"ז קו, ב "הנשים פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמה אפילו היא מדברי סופרים כגון הלל וקידוש הלבנה".

כד ראה חכמת שלמה על השו"ע, ודימה זאת לברכת שהחיינו על פרי חדש שבא פעם בשנה, עיי"ש. אך יש לדחות, שכאן הברכה היא מצוה חיובית, ולא כשאר ברכות השבח והנהיגו. ועוד, שהתחדשות הלבנה נוגעת בעצם להתחדשות הזמן (שבחמה ובלבנה מונים ימים וזמנים). והדבר תלוי בדברי ראשונים ואחרונים על ספירת העומר ועל ביכורים אם נחשבות מצות עשה שהזמן גרמה, ואכמ"ל. ובאמת גם רבי שלמה קלוגר עצמו חזר בו, בשו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' קצג, וביאר שנוסח הברכה הארוך עוסק במעשה בראשית בכלל או"כ במה שקבעו ברכה זו דוקא בזמן חידוש הלבנה הפכו אותה למ"ע שהזמן גרמה. אבל המטבע הקצר "מחדש חדשים" נאמר דוקא על התחדשות החודש-הלבנה ולכן אינו נחשב מ"ע שהזמן גרמה (כי המניעה נחשבת צדדית, לפי סברתו) ולכן אמרו בגמרא שנוסח זה מברכות גם נשים. וראה באגרות משה (הני"ל), שגם מגיע למסקנה כזו מטעם אחר, שהמטבע הקצר הוא כשאר ברכות ראייה.

כה שו"ת רב פעלים ח"ד או"ח סי' לד.

כו ראה טור או"ח סי' תיז, מהירושלמי ופרקי דרבי אליעזר.

יט תהלים לז, טז.

כ ברכות פ"ט ה"ב "הרואה את הלבנה בחידושה אומר ברוך מחדש חדשים".

כא פירושים נוספים בגמרא ראה במהרש"א ובתורת חיים שם. וראה שו"ת יביע אומר ח"א או"ח סי' לט ושי"ג.

ליזכות בברכה ישמעו את הברכה עצמה מהאיש ויכוונו לצאת (ויש בזה גם עדיפות משום "ברב עם הדרת מלך"^{טז}) ושאר הנוסח יאמרו בעצמן (וזה עדיף מהנוסח הקצר שלא נהגו בו למעשה וגם אין בו את כל השבחים והכוונות).

דבר זה נוגע בכלל להוספה של הנשים בדורות האחרונים בתורה ומצוות, במיוחד בלימוד התורה (כמו שהתבאר באריכות על "המהפכה השלישית" בלימוד התורה), ומתאים למבואר בפנימיות התורה על "עליית המלכות" לקראת הגאולה. במיוחד במצוה זו שכל התוכן שלה הוא עליית המלכות – הלבנה שעתידיה להתחדש ולהיות "כאור החמה", וכן נשות ישראל הצדקניות שבזכותן תבוא הגאולה.

כט משלי יד, כח. ברכות נג, א.

להן מפני שלא טעו בעגל, וזה היה תיקון לחטא האשה בעץ הדעת (כמו שכתב השל"ה עצמו, הובאו דבריו בהערה).

נמצא שיש מקום לומר להלכה שנשים יברכו במטבע קצר, כמו שמפורש במאירי (שלא היה לעיני השל"ה והמג"א, ועוד שבנוסח הקצר לא מזכירים את פגם הלבנה^{טז}), וכן נוטה לומר ערוה"ש, וכן כתב בספר כף החיים שיכולות לומר מטבע קצר או לשמוע מאיש ולצאת בברכתו (ובזה לכאורה גם השל"ה והמ"א יודו^{טז}). ונראה למעשה שנשים שרוצות

כז כמו שכתב בישועות יעקב.

כח והרבי השאיר את הנקודה הזו 'פתוחה': שכן בנוסח הבלתי-מוגה מהתועדות פרשת נח תשנ"ב כתוב: "ויהי רצון, שעוד לפני שיגיע הזמן דקידוש לבנה בחשוון נהיה כבר כולנו 'בנערינו ובזקנינו גו', בבנינו ובבנותינו" [ולהעיר מהשקלא-וטריא האם נשים ובנות שייכות גם-כן לקידוש לבנה] בארצנו הקדושה, ושם נקדש את הלבנה". אמנם בשיחה המוגהת נשמט עניין זה.

המשך השיעור מעמ' 30

לאן ליפול. "הפחיתות" כאן היא מה שאנחנו קוראים 'שפלות'. [שיתבונן בעצמו מ"מ יש לו רעותא דליבא שאינו שלו] זה הכל, וזה תיקון הברית, כי זו השלמות העצמית. מה שלא כתוב ברבי הרש"ב הוא כל העיקר כאן – "שאינו שלו". [וד"ל].

עוד ווארט לסיום: מה שכתוב כאן הוא אסמכתא למה שכתבנו במענות ב"ואביטה" (בפרשת שמות, תחלת השובב"ם) שאדמו"ר הזקן לא מזכיר בתניא שובב"ם בשל המשמעות השלילית – כאן הפוך, רוצים לדבר על שפלות, לכן משתמשים במלה שובב"ם, לומר שאנחנו שובב"ם בעצם.

הן נפלאות – "ואביטה נפלאות מתורתך"^{טז}. נפילה היא הדבר הכי נפלא, משיח הוא "בר נפלא"^{טז}.

כי [עבודה זו] אינה מחמת טעם ודעת [נפילות הן גם טעם ודעת]. רק אחר כל הפחיתות [הוא בכי-מטה. רצינו להזכיר את המושג באנגלית – rock bottom. כמו שהעולם הזה הוא התחתון שאין תחתון למטה ממנו^{טז} (lowest energy level), כך האדם הכי בתחתית. אין מושג של נפילה – אין

נח תהלים קיט, יח.

נט ראה סנהדרין צ"ב.

ס תניא פל"ו.

בין כה וכה לא תבין את הסוגיא... רבי זושא מאניפולי

רבי משולם זושא (או זוסיא/זוסיל) רבי מאניפולי. תלמיד המגיד ממעזריטש ואחיו הגדול של רבי אלימלך מליז'ענסק. נודע בעונה וביראה שלו ובעבודתו את ה' בתמימות גדולה. בגלות ממושכת שערך עם אחיו השיבו רבים בתשובה. הסתלק בב' שבט תק"ס ומנוחתו כבוד באוהל הרב המגיד באניפולי.

פעם פנה הרב המגיד לרבי זושא – "זושא, למה אתה לא מטייל בעולם? העולם גדול, יש הרבה מה לראות". שמע רבי זושא את דברי רבו, לקח את מטלטליו ויצא לדרך. בדרכו הגיע לעיירה רחוקה, סמוכה לפראג, שם מצא באכסניה, ליד התנור, תלמיד חכם יושב שקוע בלימודו. היה זה רבי רפאל הכהן כ"ץ מהמבורג,

לרבי רפאל לא נותרה ברירה, והוא קבל את התנאי. רבי זושא הסביר לו את פירוש הסוגיא, וכעבור הזמן הקצוב הגיעה המשלחת מפראג, רבי רפאל חזר על הפשט שלמד ורבי פראג, שממש יצאו מכליהם, קבלו אותו בכבוד מלכים להיות רבה של פראג. כמו שר המשקים, "וישכחהו" – רבי רפאל שכח מהתנאי. כעבור שנה חזר אליו רבי זושא לביקור מיוחד, ואמר לו שעליו לקיים את תנאו. רבי רפאל היסס ואמר שעליו להוועץ ברבו, הגר"א, האם הוא מחוייב לקיים את התנאי. הגר"א – על אף השקפתו על החסידים – פסק שעל רבי רפאל לקיים את התנאי, ורבי רפאל נסע למעזריטש. הוא שהה שם תקופה קצרה, וממש התפעל מגודל הקדושה של הרב המגיד [היתה שם גם תורה, אבל עיקר התפעלותו היתה מהקדושה שהרגיש שם].

כשחזר רבי רפאל לגר"א, ספר לו בהתפעלות מה שראה במעזריטש והפציר

בעל ה'תורת יקותיאל', מגדולי תלמידי הגר"א. ה'תורת יקותיאל' הוזמן לכהן כרבה של פראג, רבנות מכובדת – על כס המהר"ל והגדולים שאחריו. מנהג פראג מדורי דורות היה שלפני קבלת רב לעיר – בכבוד מלכים – עליו להגיע לעיר סמוכה וגדולי פראג מציגים לפניו סוגיא מוקשית, ולאחר הזמן שקוצב הרב לעיונו בסוגיא באים הלמדנים לשמוע ממנו את ביאורו, ורק אם הביאור מתיישב על לבם הוא מוכתר לרב העיר. רבי רפאל, שבקש שלשה ימים לעיין בסוגיא, ישב כעת והתעמק בלימודו.

רבי זושא התחיל קצת 'להשתולל' סביבו – הסתובב בחדר עם געלי עץ רועשות והעלה הרבה עשן בלולקע שלו. רבי רפאל הקפיד על ההפרעה ופנה אליו – "בבקשה תתחשב בי, אני מנסה ללמוד ואתה מפריע". רבי זושא המשיך במעשיו, ותוך כדי כך סינן בשקט שוב ושוב 'אתה בין כה וכה לא תבין...! לבסוף שאל אותו ה'תורת יקותיאל' – "ואתה כן יודע?". "ודאי

העצומים, דוגמת אדמו"ר הזקן ורבי פינחס בעל ההפלאה. גם העובדה שהמגיד שלח אותו - בדרכו המיוחדת - לנסות להביא אליו את הגר"א מעידה על כח תורה מיוחד (מובנת יותר שליחות הלמדנים, הרמ"מ מויטבסק ואדמו"ר הזקן, שגם ניסו להגיע לגר"א ולהוכיח שאך שקר טפלו באזניו על החסידים - הגר"א ברח מהחלון, ולימים הצטער אדמו"ר הזקן שלא שברו את הדלת והתעקשו להביא שלום).

מהו כח התורה של רבי זושא? מסופר שבאחד הלילות ישבו אדה"ז ורבי אלימלך ועסקו ברא"ש, ורבי זושא נגש שוב ושוב להדליק את מקטרתו מהנר שלהם ואגב כך כיבה אותו. כששאלו למה הוא רומז להם, אמר שמעומק עיונים שכחו את הדבקות בנותן התורה. הם קבלו את תוכחתו, אך שאלו 'מה יהיה עם הרא"ש?', והוא עיין בו ובאר להם את דבריו. רבי זושא לא סומך על שכלו, אלא נמצא בקשר הישיר לנותן התורה (ולחכמיה, עד שכל פעם שלא הבין דברי מחבר מסוים פרץ בבכי עד שהלה התגלה אליו ובאר הכל), ועליו ניתן לדרוש "החכמה מאין תמצא" - הוא לוקח את דברי התורה משרשם ב"רישא דאין" (התענוג, בגימטריא משולם זוסיל). אצל מי שהכל טוב ומתוק (כפשט השם זושא-זוסיל), והרי "אין טוב אלא תורה", הכל תורה חדשה - משם הוא יונק את האמת ואף את ה"אמת לאמתה" של התורה.

ברבו המובהק שייסע אף הוא למעזריטש לראות את אותו רבי שהוא מחרים ופוסל. הגר"א ענה לו בסיפור: "לפני שנים ישבתי בבית המדרש ולמדתי, לידי ישב בחור אחד ועסק גם הוא בכל הסוגיות בהן עסקתי, ובטרים אספיק לומר את חידושיי, הוא אמר אותם. חשבתי שלא יתכן כזה דבר פלא מצד הקדושה, ודאי הוא בא מהסט"א, לכן ברחתי משם. אותו דבר במעזריטש, אני חושב שאולי כל מה שהרגשת שם הוא מהסט"א - מעשה שטן". רבי רפאל, עם כל הדרת הכבוד, ענה לרבו "חז"ל אמרו ש'שטן זה יצר הרע, ועד שאתה חושש לנסוע לשם מצד הסט"א, אולי החשש הוא מצד יצר הרע שלך?". הגאון שמע את התשובה ולא היה בידו להשיב, אכן מי יודע מה דרכו של יצר הרע ובמה הוא בוחר להתלבש? הדברים הגיעו לכך שהגר"א כבר חשב לנסוע למעזריטש, אך בני ביתו מנעו בעדו. מסופר שמאז לא חזר רבי רפאל למעזריטש, משום כבוד רבו, אבל גם לזילנא כבר לא נסע יותר...

תורת מהמקור

רבי זושא לא היה מפורסם בלמדנותו (והוא התאמץ ליצור תדמית כזו, עד שתלמידי המגיד אמרו שפלא איך ה'עולם' שכח מ-15 השנים בהן כיהן כרב עיר). אף על פי כן, אדמו"ר הזקן כינה אותו 'שר התורה', לאחר כמה מקרים בהם באר בפשטות סוגיות וקושיות בהן התקשו חבריו, הלמדנים

מענות ותשובות

שאלה:

ב"ה זכינו וה' העניק לנו 4 ילדים בריאים ושמחים וכולם נולדו תוך תקופה לא ארוכה ובהפרשים קטנים ביניהם. לאחרונה שמעתי טענה – מאשה שאני מעריכה – שלידות בתכיפות אינן דבר נכון וטוב, כי המצב הנורמלי פעם היה שאשה יולדת רק כל כמה שנים (כל זמן שהיא מניקה – 24 חודשים לפי חז"ל – היא לא יכולה להרות שוב), והמצב השונה היום נובע מכך שקלקלנו בעוונותינו. לכן, לדבריה, רצוי למנוע הריון בין לידה ללידה (וכשאיני נוהגת כך, במקום לעבוד את ה' אני חושבת שה' 'עובד אצלי'). אודה שתחושתי אינה כך, ואני מרגישה טוב בגוף ונפש עם כל ילד שמתווסף, לצד כל הקושי. אשמח שהרב יאיר לי את הדברים גם בשכל. כמו כן, אשמח להבין האם ומהו התהליך אותו עוברת אשה מלידה ללידה, מה ההבדלים בין הלידות ומה נוסף עם כל לידה?

מענה:

אשריך שאת זוכה במצוה הגדולה של "פרו ורבו" – הזכות "להרבות את הדמות" ולהוריד עוד נשמות לעולם, דבר שמזרז את הגאולה – ומקבלת מה' את המתנה הגדולה של ילדים רבים, והכל מתוך **אמונה** (בגימטריא **בנים**) ושמחה (בבחינת "אם הבנים שמחה"). הרבי מליובאוויטש הדגיש הרבה פעמים את הזכות הגדולה בהבאת נשמות לעולם ללא 'תכנון משפחה' או מניעת ילודה ח"ו, כאשר עם כל ילד ה' מעניק את הכחות והאמצעים הדרושים לגידולו בשמחה ובאהבה. מעבר לאמונה בכך – רואים את הדברים במוחש במשפחות מרובות ילדים רבות ומפוארות, ב"ה.

חשוב להדגיש שגם בעבר היתה מציאות של לידות תכופות (רק לשם הדוגמה: ששת בני לאה ובתה דינה נולדו תוך שבע שנים, שבתוכם עוד היתה תקופה של "ותעמוד מלדת" שגרמה לה למסור את שפחתה זלפה ליעקב!), ותמוה לחשוב שהדבר נובע מעוונות. בכל אופן, הכלל הגדול בכגון דא הוא "שומר פתאים ה'", מתוך אמונה בה' ושמחה במתנותיו – "עבדו את ה' בשמחה" של "אם הבנים שמחה" (במקרה של בעיה רפואית מסוימת וכיו"ב יש להוועץ ברב פוסק חסידי). אין מקום למחשבה שהנהגה תמימה מתוך רצון טוב, הכרוכה גם במאמצים גדולים, אינה עבודת ה' (ובוודאי לא חלילה, להיפך, מחשבה שה' 'עובד אצלך').

לגבי ההתפתחות בלידת הילדים: מלאה אמנו אפשר ללמוד שכל ילד הוא לידת-תיקון עוד מדה בנפש – בלידת ראובן תיקון חסד-אהבה, שמעון-גבורה וכך הלאה (הרבי רצה לפחות 10 ילדים, כנגד 10 ספירות...) זו הרגשת האמא בכל לידה נוספת (הכל מתוך שאיפה להגיע למלכות, תכלית ענין האשה, ואחרי השביעי הכל קופץ ועולה לכתר והלאה, אחרי 13 עולים לא"ק...).

בברכה להצלחה בכל, בבנין הבית ובהשפעה ברוכה על עם ישראל, בשמחה.

שאלה:

מדוע הרב מדבר על 'הכנעה-הבדלה-המתקה' למרות שהמושגים לא מופיעים בכתבי חב"ד?

מענה:

בכתבי חב"ד, רבי אייזיק מהומיל מביא

המתקה 'תופסים' ו'מדברים' לבני דורנו, והרי זה העיקר, שנתלהב מדא"ח בתחושה פנימית שהדברים שייכים אלי אישית, "אליבא דנפשיה".

שאלה:

כשמגיעים לקבר של צדיק, האם אפשר להתפלל אליו בגוף ראשון כמו שמתפללים לה'?

מענה:

לא מתפללים לצדיק, כפשוטו, אבל אפשר לדבר אליו בגוף ראשון – לבקש ממנו שיתפלל על הבקשות שלי וימשיך טוב, כמו שמדברים עם רבי ומבקשים ממנו בחיים-חיותו (שהרי "צדיקים... קרויים חיים").

את שלישית המושגים המקורית של מורנו הבעל שם טוב – הכנעה-הבדלה-המתקה. מנהג חב"ד (מהרביים) ללמוד בכתר שם טוב, שם מופיעים באריכות מושגים אלה. בפרטות, כל בחינה אחת מהשלישיה בפני עצמה מוזכרת ומפורשת רבות מאד בכתבי כל הרביים של חב"ד, כולל אצל הרבי.

זוג המושגים העיקרי בכתבי חב"ד הוא אתכפיא-אתהפכא, כאשר אתכפיא כוללת הכנעה (בטול היש) והבדלה (כריתת הערלה על ידי פרישות מתאוות מיותרות) ואתהפכא היינו המתקה (עבודת השייכת גם לבינוני, ביחס ללבושי הנפש, כמבואר בסוף התניא). לדעתנו, דוקא המונחים הכנעה-הבדלה-

ברכות בחשבון

מתמטיקה בפרשת השבוע

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר הוֹי פְּחֻצַּת הַלְיָלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם"

"כל הנביאים לא נתנבאו אלא ב'כה', מוסיף עליהם משה שנתנבא ב'זה הדבר'" (רש"י במדבר ב.א). אם כן, המלה "זה" מייצגת יותר מכל את נבואת משה, והרמז: **משה** במספר קטן = **זה**. ועוד רמז יפה לקשר בין המושגים: אם נכתוב את 7 המספרים הראשונים, נקבץ אותם ל-3 מספרים ונתרגם למילים נקבל:

1 2 3 4 5 6 7

בינה משה זה

כלומר, על ידי שנתנבא **משה ב"זה"** זכה ל**בינה** (ראה ראש השנה כא, ב). והנה, **זה-משה-בינה = "החדש הזה לכם" (= משיח בן דוד)**, המצוה הראשונה שנתנה לישראל על ידי משה רבינו לפני יציאת מצרים שמופיעה כמה פסוקים לאחר "כה אמר הו' כחצת וגו'". על "החדש הזה לכם" דרשו חז"ל "כזה ראה וקדש" – "**כזה**" ר"ת **כה זה הדבר** (**כה זה הדבר = אברהם**, כללות **רמח** מצות עשה של התורה), יחוד שתי דרגות הנבואה של משה רבינו!

מהו ההבדל בין "זה" ל"כה"? על המיוחד בנבואת משה מעיד הקב"ה עצמו "אם יִהְיֶה נְבִיאָכֶם הוֹי בְּמִרְאָה אֱלֹוֹי אֲתוֹדַע בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בוֹ. לֹא כֹן עֲבָדֵי מֹשֶׁה בְּכָל בַּיְתִי נֶאֱמָן הוּא. פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָת וּתְמַנַּת הוֹי יֵבִיט", ובלשון חז"ל "משה התנבא באספקלריא המאירה", ובדברי הרמב"ם "ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים? שכל הנביאים בחלום או במראה ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד... כל הנביאים על ידי מלאך לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה משה רבינו לא על ידי מלאך... אלא רואה הדבר על בוריו בלא חידה ובלא משל" (הלכות יסודי התורה פ"ז). "זה הדבר" מתאים לראיה ברורה ומדויקת, ואילו "כה" פירושו 'כמו', בדרך משל, לא עצם הדבר.

אם כן, מדוע כאן במצרים התנבא משה רק ב"כה" ולא ב"זה"? ההסבר הפשוט הוא שבגלל נתונים אובייקטיביים, אם בגלל טומאתה של מצרים או בגלל בשלותו של משה כנביא, עוד לא היה יכול להתנבא בסגנון המתקדם יותר של "זה הדבר".

אמנם בחז"ל מצאנו הסבר אחר לדברים. תחילה נשים לב שהמלה "כֹּה" מזכירה את המלה "פְּחֻצַּת [הַלְיָלָה]", וכן בולט הרמז בראשי התבות "כחצות הלילה" (כמו שיתבאר בהמשך). והנה הגמרא דנה מדוע נאמר "כחצות" ולא "בחצות" – "מאי 'כחצות'? אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא כחצות [אם תאמר שהקב"ה אמר למשה 'כחצות!], מי איכא ספיקא קמי שמיא [וכי יש ספק לפני ה']? רבי זירא אמר... משה קסבר שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא [כאשר יראו שלפי חשבונם מכת בכורות לא היתה בדיוק בחצות]" (ברכות ד, א). אם כן, משה התנבא בסגנון זה כדי להתאים את הנבואה לשומעים אותה, פרעה ועבדיו. שלא כמו בני ישראל אשר שומעים נבואה מדויקת ("זה הדבר") ואם טועים בה מיחסים את הטעות לעצמם ולא לנבואה.

"כה" במבנה הפסוק

והנה בפסוק כולו יש **מב** אותיות המתחלקות באופן טבעי (על פי טעם האתנחתא שתחת המלה "הוי") ל-17 ו-25 (באמירת ה' – כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים" – יש 6 מלים ו-כה אותיות, אותו מבנה של "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד". את **כה** האותיות ניתן לצייר בצורת רבוע או בצורת השראה, ודוק).

"ויאמר משה כה אמר הוי' || כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים"

25

17

מב מציין את השם בן **מב** אותיות של מעשה בראשית. אחד הרמזים לכך שחלוקה ל-17 + 25 הינה חלוקה טבעית של המספר 42 במעשה בראשית, הוא בצמד המילים המתארות את בריאת האור (המלה ה-כה בתורה): "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי [25=] אור וַיְהִי אור. וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאור כִּי **טוב** [17=] וגו'". **יהי** מציינת את מעשה הבריאה, עצם ההתהוות יש מאין, ואילו **טוב** מציינת את התוצאה המשקפת ש"טבע הטוב להטיב".

פלא נוסף הקושר את המלה "כה" עם פסוק זה נעוץ בכך שהכפלת המרכיבים 17, 25 הנ"ל נותנת את אותה תוצאה של הכפלת אותיות **כה** בעצמן, כך: $17 \cdot 25 = 425 = 20^2 + 5^2 = כ \cdot כ + ה \cdot ה$. מספר זה מוכר לנו מפרשת שמות, כאשר משה אומר "למה תכה רעך", **תכה** = 425. חז"ל אומרים שמשה הרג את המצרי בשם המפורש, ופירשו המקובלים שהכוונה לשם הקדוש "תכה" (כמו שאומר דתן בתגובה למשה "הלהרגני אתה אומר [באמירה] כאשר הרגת את המצרי [שגם אותו הרגת באמירה, בשם 'תכה']"). והנה לפני שמשה הרג את המצרי נאמר "ויפן **כה וכה**" – רמז לכך ש**תכה** = **כ** · **כ** + **ה** · **ה**! גם כאן, בנבואת "כחצת הלילה וגו'", כאשר משה מנבא על מכת בכורות, מופיע בדילוג אותיות למפרע השם **תכה** – "כה אמר י-הוה **כחצת** הלילה וגו'" (והוא 'בזכות' ה-כ של "כחצת" ולא 'בחצת', לשון "כה", וגם 'בזכות' הכתיב החסר של "כחצת" ולא "כחצות")!

ה אותיות ה

מהמלה "כה" עד סוף הפסוק יש 5 אותיות ה (בגימטריא **כה**). אם נספור את מיקומן של אותיות אלו מסוף הפסוק נקבל: 17 (**טוב** כנ"ל), 21 (שם **אהיה** של יציאת מצרים), 26 (שם **הוי** ב"ה), 28 (**כח**), 33 ("ה"טוב" הראשון בתורה, "וירא אלהים את האור כי טוב", היא המלה ה-33 מתחלת התורה, **גל** עיני" – **טוב** הוא הנקודה האמצעית של **גל**). סכום המספרים הנ"ל הוא 125. כלומר, שממוצע המיקום של כל אות ה מסוף הפסוק = 25 **כה**!^א

סדרה בארבעה ממדים

ערך מלות הפסוק בדילוג:

$$7 \cdot 5^3 = 35 \cdot כה = 875 = \text{ויאמר כה הוי' הלילה יוצא מצרים}$$

והנה, המילים בדילוג מ"כה" יוצרות סדרה בעלת ערכים עולים: **כה הוי' הלילה יוצא מצרים** (כאשר סכום חמש המילים הנ"ל = 618 מספר היחס של "חתך זהב"). אם נבנה ממילים אלו

א חמשת המספרים 17, 21, 26, 33 כל אחד במשולש = 1702 = 2 פעמים "זה הדבר אשר צוה הוי'", עיקר נבואת משה רבינו באספקלריא המאירה. "זה הדבר אשר צוה הוי'" = 851 = 23 (חיה) פעמים 37 (יחידה). **כה זה**, יחוד שתי דרגות הנבואה של משה רבינו כנ"ל.

סדרה (בעלת ארבעה ממדים, כאשר הבסיס = 353, שמחה, "סוד הוי' ליראיו"), נראה שהמספר הבא בסדרה הוא 1525. והנה, $כה \cdot אני = 1525$, כפולה של המלה כה עצמה במלה נוספת בפסוק, **אני** – "כה אמר הוי'... **אני** יוצא בתוך מצרים" (כה אני = אלהים). ועוד, "אני יוצא בתוך מצרים" = 976 = 16 פעמים **אני** (אני ועוד יה פעמים **אני**) = **קריעת ים סוף** (תכלית יציאת מצרים). במספר סדורי, **אני** = 25 = כה (במספר הכרחי). המספר הבא בסדרה, השביעי ("כל השביעיין חביבין"), הוא 4521 = 33, **גל**, "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך", פעמים 137, **קבלה** כו'. סכום שבעת המספרים הראשונים בסדרה = 6664 = 7 פעמים 952 (הערך הממוצע) שעולה 7 פעמים **קול** (שבעה קולות של מתן תורה – "קול ה' על המים, קול ה' בכח, קול ה' בהדר וגו'").

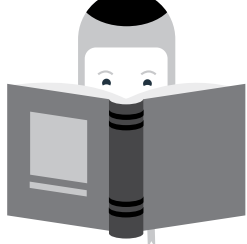
מלבוש כה

החילופים אתב"ש אלב"ם אבכ"י מהווים קבוצה מעגלית (ציקלית) של טרנספורמציות. למשל אם נקח את המלה "כה": **כה** באתב"ש **לצ**, **לצ** באלב"ם **אז**, **אז** באכב"י חוזר ל-**כה**. את שלשת אופני החילוף הנ"ל של מלה אנו מכנים ה"מלבוש" של המלה, זאת משום ששלשת החילופים מקבילים ל"הכנעה הבדלה והמתקה", או חש מל מל (הסוד היוצא מן המלה **חשמל = מלבוש**).

והנה, ה"מלבוש" של **כה** הוא:

חש – הכנעה	מל – הבדלה	מל – המתקה
אתב"ש	אלב"ם	אכב"י
צל	תע	אז

סכום שלש מלות המלבוש הוא: **צל תע אז** = 598 = **כחצת הלילה!** והנה, כבר ראינו שראשי התבות של **כחצת הלילה** בעצמם **כה** וה-**כ** של **כחצת** היא עיקר הסיבה שנבואה זו היא נבואת "כה" ולא נבואת "זה".

גאלית הדבור

המדור לילדים

שְׁעוֹשֶׂה תִּינוּק בְּרָגַע שֶׁהוּא נוֹלֵד וּמִתְחִיל לִנְשָׁם? הוּא מֵיָד צוֹעֵק.

עַד אָז הוּא לֹא מוֹצִיא מִפִּי הַגָּה. יוֹדְעִים לָמָּה? קֹדֵם כָּל, כִּי אֶצֶל אִמּוֹ הוּא מְקַף בְּמִים מִכָּל הַצְּדָדִים, וְאִם יִפְתַּח אֶת הַפֶּה הֵם יִכְנָסוּ פְּנִימָה... סֶתֶם, זֶה לֹא הַסֵּבָה. הַסֵּבָה הָאֲמִתִּית הִיא שְׁלֻפְנֵי הַלֵּידָה הַעֲבָר פְּשׁוּט לֹא צָרִיךְ כְּלוּם! יוֹתֵר כְּכֹן: אֶת כָּל מָה שֶׁהוּא צָרִיךְ כָּבֵר יֵשׁ לוֹ. הוּא מְקַבֵּל הַכֹּל מֵאִמּוֹ בְּכָל בְּלִי לְשִׁים לֵב – אֲכָל, שְׁתֵּיָה, אֲוִיר לִנְשִׁימָה וּבְגָדִים לְחֻמוּם. אִזּוֹ בְּשִׁבִּיל מָה יֵשׁ לְדַבֵּר?

בְּרָגַע שֶׁהוּא יוֹצֵא לְאֲוִיר הָעוֹלָם הוּא הוֹפֵךְ מֵעֲבָר לְתִינוּק. לָמָּה הוּא נִקְרָא תִּינוּק? כִּי הַתִּינוּק מִתְחִיל לִינֵק. כְּעֵת הוּא יִקְבֵּל אֶת הָאֲכָל מֵאִמָּא שְׁלוֹ בְּדָרְךָ שׁוֹנָה – הוּא כָּבֵר שֶׁם לֵב שֶׁחֲסַר לוֹ מִשְׁהוּ, וְאִזּוֹ הוּא פּוֹנֶה אֵלָיָהּ. בְּצַעֲקָה. כְּכֹן, צַעֲקָה הִיא עוֹד לֹא מִמֶּשׁ דְּבּוֹר, אֲבָל זֶה בְּהַחֲלֵט הַהֲתַקְלָה.

בְּסִפְרֵי הַקְּבָלָה וְהַחֲסִידוּת מְסַבֵּר שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּת מִצְרַיִם הָיָה כְּמוֹ עֲבָר בְּמַעֵי אִמּוֹ. כְּמוֹ הַתִּינוּק שֶׁלֹּא שָׁם לֵב מָה הוּא

”מָה יֵשׁ לָמָּה הִיא כָּל הַיּוֹם צוֹרַחַת?” מֵאִזּוֹ שֶׁהִיא נוֹלְדָה, אַחֲתֵי הַקֶּטֶנָּה, הִיא לֹא רוֹאָה אוֹתָהּ מִפְּסִיקָה לְבִכּוֹת. פְּעַם לְאֲכָל, פְּעַם הִיא עֲיִפָּה, פְּעַם זֶה הַבֶּטֶן שֶׁכּוֹאֶבֶת לָהּ וּפְעַם הִיא סֶתֶם רוֹצָה עַל הַיָּדִים... ”הִיא לֹא צוֹרַחַת, רְזִי”, תִּקְנֶה אוֹתִי אִמָּא, ”הִיא קוֹרֵאת לִי”.

”זֶה נִקְרָא לְקָרָא, אִמָּא! לְפִי הַצְּרָחוֹת זֶה נִשְׁמַע שֶׁעוֹד רָגַע...”
”לֹא, לֹא...”, עֲצָרָה אוֹתִי אִמָּא, ”אַתָּה פְּשׁוּט צָרִיךְ לְכַנּוֹן אֶצְלָךְ אֶת הָאֲזָן לְתִדְרֵךְ שֶׁל תִּינוּקוֹת...”
וְאִיךָ לֹא? גַּם זֶה קִשּׁוֹר כְּנִרְאָה לְפִרְשֵׁת הַשְּׁבוּעָה...

בְּשִׁבּוּעַ שֶׁעֲבָר הַתְּחִלָּה לְסִפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וְלְמַדְנוּ עַל אֲרֻבַּע לְשׁוֹנוֹת הַגָּאֻלָּה. אֲנַחְנוּ עֵדִין קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה אֶת הַפְּרָשׁוֹת עַל יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְאִם ”בְּכָל דּוֹר וְדוֹר וּבְכָל יוֹם וְיוֹם חֵיב אָדָם...”, אִזּוֹ נוֹכַח גַּם אֲנַחְנוּ לְהַמְשִׁיךְ עוֹד קֶצֶת וּלְסַפֵּר.

מַעֲבָר לְתִינוּק

אַתֶּם יוֹדְעִים מָה הַדְּבָר הַרְאִשׁוֹן

המדור מוקדש לזכות:

אליצור ולאה אלפסי לרגל חתונתם כ"ט טבת - שיזכו לבנות בית נאמן בישראל

זֶה נִקְרָא שְׁפָרְעָה יוֹשֵׁב לְנוּ עַל
מִצַּר הַגְּרוֹן וְחוֹסֵם לְנוּ אֶת הַדְּבוּר. הוּא
נוֹתֵן לְנוּ הַרְגָּשָׁה שְׁכָל הַחִלּוּמוֹת שְׁלָנוּ
כְּכֹר לֹא שִׁיכִים הַיּוֹם. הֵם אוּלַי שִׁיכִים
לְעֵבֶר, לְאֲנָשִׁים מִיִּשְׁנַיִם שְׁעוֹד מֵאַמִּינִים
בְּדַבְרִים שְׂאָבֵד עֲלֵיהֶם הַפְּלַח. " הַיּוֹם",
אוֹמֵר פְּרָעָה, "כְּכֹר 'הוֹלְכִים' דְּבָרִים
אַחֲרָיִם. תִּרְאוּ אֶת הַפְּרִמִּידוֹת הַגְּדוֹלוֹת",
הוּא מַצְבִּיעַ וְאוֹמֵר, "אֵלּוּ שְׂאֵנִי בְּעֶצְמִי
בְּנִיתִי. זוֹ הַקְּדָמָה, זֶה הָעוֹלָם הָאַמִּתִּי!"

הָאֲמִנִי כִי אֶדְבֹר

אֲזַמְּהָ כָּל כּוֹר רְצִינוּ לֹמֵר בְּמִצְרִים וְלֹא
הַצְּלַחְנוּ?

רְצִינוּ לְדַבֵּר אֲמוּנָה. רְצִינוּ לֹמֵר
שְׂאֲנַחְנוּ שִׁיכִים לְסִפּוּר אַחֵר, שְׂאֲנַחְנוּ
לֹא סִתָּם עִם שֵׁל עֲבָדִים, שְׁפָה נוֹלֵד וּפָה
יִשְׂאֵר לִנְצַח. שְׁיְהוּדִי הוּא בְּעֶצֶם בֶּן שֵׁל
ה' יִתְבָּרַךְ, שְׁלֹא חֵי סִתָּם כּוֹר בְּעוֹלָם.
לְעוֹלָם יֵשׁ מִטְרָה וְלָנוּ יֵשׁ בּוֹ תִּפְקִיד -
לְהִבִּיא אוֹתוֹ לְקִרְאָת גְּאֻלָּה. אֶת כָּל זֶה
רְצִינוּ מֵאֵד לְבִטָּא מִבְּלִי לַחֲשֵׁשׁ, אֲבָל לֹא
מִצְאָנוּ אֶת הַמַּלְיָם לְכּוֹר.

שְׁלֹא נִטְעָה. "בְּזִכּוֹת הָאֲמוּנָה נִגְאָלוּ
אַבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם". אֲמוּנָה הִיְתָה לְנוּ
שָׁם. לֹא חֲשַׁבְנוּ לְרַגֵּעַ שְׁפָרְעָה בְּאֻמַּת
צוֹדֵק. בְּסִתֵּר הַלֵּב גַּם אֲמַרְנוּ זֹאת. אוּלַי
אֲפִלוּ סִפְרָנוּ עַל כּוֹר לִיְלָדִים הַקְּטָנִים
בְּבִית, אֲבָל בְּחוּץ - הֵס מְלֵהֲזִכִּיר. לֹא
הִיָּה בָנוּ כַּחֲ לַעֲמַד מוּל פְּרָעָה וְהָעוֹלָם
וְלֹמֵר לָהֶם אֶת מָה שְׂאֲנַחְנוּ מֵאַמִּינִים

צָרִיךְ וּמִי נוֹתֵן לוֹ אֶת אוֹתָם הַצְּרָכִים כּוֹר
הִיָּינוּ אָנוּ שָׁם, וְכִמוֹ הָעֵבֶר שְׁלֹא מְדַבֵּר כּוֹר
עִם יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם הִיָּה קֶצֶת אֵלֶם. לְכּוֹר,
יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיְתָה בְּעֶצֶם לִידָתוֹ שֵׁל עִם
יִשְׂרָאֵל, כּוֹר שְׂמַמְצָב שֵׁל עֵבֶר הוּא הוֹפֵךְ
לְתִינוּקָה, וְאַחֵר כּוֹר גַּם לִיְלָד שִׁילָךְ וְיִתְבַּיֵּר.
וּמַהוּ הַדְּבָר הַרְאִשׁוֹן בּוֹ נִפְרַת לִידָת
עִם יִשְׂרָאֵל? כִּמוֹ הַתִּינוּקָה: בְּצֻעָקָה.
"וַיִּאָּחַז בְּגִי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֵבֶדָה וַיִּזְעָקוּ".
לְמַעֲשֵׂה, בִּיצִיאַת מִצְרַיִם אֲנַחְנוּ
מִתְחִילִים לְלַמֵּד לְדַבֵּר.

מִצְרֵי הַגְּרוֹן

בְּפַעַם הַקּוֹדֶמֶת לְמַדְנוּ עַל הַמִּצְרַיִם שֵׁל
גְּלוּת מִצְרַיִם. כְּעַת אֲנַחְנוּ רוֹאִים שְׁהַמִּצְרַ
נִמְצָא אֲצֻלָּנוּ בְּגְרוֹן. בְּמִצְרַיִם הַדְּבוּר שְׁלָנוּ
פְּשׁוּט 'תִּקְוֵע'. אֲנַחְנוּ לֹא מִצְּלִיחִים לְדַבֵּר.
לְפַעְמִים אֲנַחְנוּ רוֹצִים מְאֹד לֹמֵר מִשְׁהוּ,
מִמֶּשׁ עוֹמֵד לְנוּ עַל קֶצֶה הַלְשׁוֹן, אֲבָל
אֲנַחְנוּ לֹא מִצְּלִיחִים לְהַבִּיעַ אוֹתוֹ. לְמָה?
כִּי הַדְּבוּר שְׁלָנוּ בְּגָלוּת.

זֶה מְזִכִּיר לִי פַעַם, כְּשֶׁהִיִּיתִי בְּכִתְהָ ג
וְהַפְּרָעָתִי בְּשַׁעוֹר שֵׁל הַמוֹרָה הַמְּחִלְיָה.
הָעֵנֶשׁ שְׁקִבְּלָתִי הִיָּה לְהַכְנִס עַד סוּף
הַיּוֹם לְכִתְהָ ז. זוֹ הַרְגָּשָׁה נוֹרָאָה. אֶתְהָ
מִפְּחַד לְפִתּוֹחַ אֶת הַפָּה. אוּלַי תִּטְעָה? מָה
גִּידוּ עֲלֵיךְ? בְּטַח יְצַחֲקוּ עֲלֵיךְ. בְּכָלֵל,
יֵשׁ לָהֶם שְׁפָה אַחֲרָת, בְּדִיחוֹת אַחֲרוֹת,
מִשְׁחָקִים אַחֲרִים. אֶתְהָ מְנַסֶּה לְהַצְטַנֵּף
בְּפָנָה וּמְקוּהָ שְׁלֹא יִרְגִישׁוּ שְׂאֶתְהָ קִיָּם.
רַק שְׂיִגְמֵר כְּכֹר הַיּוֹם...

בצורה תקיפה ובהירה.

גאילת הדבור של פסח

חג הפסח הוא בעצם יום ההלדת
שִׁלְנוּ, חג לידת האמונה, ובכל שנה אננו
מקדישים את ליל הסדר ל... לדבר!
"מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים". נו,
בטח כבר שמעתם פעם את הרמז הזה,
אבל כעת אתם גם מבינים אותו: פסח
הוא פה סח - פה שיודע לדבר!

שנזכה לדבר אמונה!

שבת שלום ומברך!

רשי

ואז מגיע משה רבנו וגורם לנו להולד!
הוא מכה את פרעה בעשור המפות עד
שגאותו נשברת. הדבור הפלוא שִׁלְנוּ
משתחרר והאמונה מתגלה גם בחוץ.
אננו חוגגים את חג הפסח בריש גלי,
בראש מורם!

שאלת השבוע:

מהו הדין הראשון ליציאה שלנו ממצרים?

בין הפותרים נכונה יגרל פרס. את התשובה יש לשלח לכתבת הדאר
האלקטרוני maosime@gmail.com או לענות בטלפון 079-9211452
עד יום שני הקרוב.
הזוכה משבוע שעבר: אלעזר מאיר גרתי שבי שומרון

עולם הנסיונות

הוא תואר מתאים לעולמנו. בהבאת ילד לעולם מכניסים אותו הוריו לחיים

רצופי נסיונות, וכדי להעמידו על רגליו ולחנכו לעצמאות עליהם להעמידו שוב ושוב בנסיונות מחשלים. כל יחס הורי הוא נסיון – הקושי הוא נסיון וגם הפינוק הוא נסיון, נסיון העוני ונסיון העושר – וגם את כחו **לעמוד בנסיונות** מקבל הילד מהוריו (וכיוצא בכך, כדי שתלמיד-חסיד יקבל כח מרבו בעת נסיון עליו להתייחס אליו כ"אבי אבי רכב ישראל ופרשיו").

אב-הטיפוס של העמידה בנסיון הוא יוסף הצדיק, שנקרא כך על שם עמידתו בנסיון אשת פוטיפר. בשיעור הגדול בחוברת זו מפורטים ארבעת הנסיונות הרצופים בהם עמד יוסף, וממנו כח לכל יהודי לעמוד בנסיונות. והנה, כשם שיוסף (וכמותו משיח בן יוסף) נותן לנו **בטחון** שנוכל לעמוד בנסיון, כך דוד המלך (וכמותו משיח בן דוד) מעניק לנו **אמונה** שגם כאשר לא עמדנו בנסיון (כשם שדוד נכשל בנסיון בת-שבע, אותו 'הזמין' מה') ניתן לקום ולשוב אל ה'.

נסיונות יוסף ודוד שייכים לתחום שמירת הברית – בתיקונו עוסקים בימי השובבי"ם. בשיעור השני בחוברת נלמד מאמר מופלא של אדמו"ר הזקן על השובבי"ם, המסביר שעומק תיקון הברית הוא הכרה בכך שהנפילות החמורות טבעיות לאדם הרגיל (ששכלו ורגשותיו עוסקים בדברים שליליים!), ועם זאת בכל יהודי טמונה נקודת "רעותא דלבא", נקודת געגועים לה', שהיא מתנת שמים שאינה שלו כלל, וממילא גם אינו יכול לפגום בה.

מעוניין להצטרף לצוות המפיצים של **ואביטה?**

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח מייל לכתובת: **itiel@pnimi.org.il**

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון במספר **079-9211452**

לפניות בנושא העלון: **052-4295164**

pnimi.org.il